

Beregnet til

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

Dato

Februar, 2020

RAPPORT

FORELDREVEILEDNING TIL DELTAKERE I INTRODUKSJONSPROGRAM

INNHold

1 Sammendrag	3
2 Innledning	6
3 Tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram	9
4 Organisering av tilbud om foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet.....	30
5 Gjennomføring og tilpasning til målgruppen.....	42
Vedlegg 1: Metode.....	49

1 SAMMENDRAG

1.1 INNLEDNING

Foreldreveiledning kan påvirke foreldres atferd og derigjennom barnas oppvekstrammer. Å bosettes i et nytt land kan by på mange utfordringer knyttet til samfunn, kultur og systemer. Det kan være vanskelig for immigranter å ha nok og riktig kunnskap og innsikt i hvilke forventninger som stilles i ulike situasjoner og roller. Foreldrerollen er en slik rolle, og synet på hva som er en god forelder og oppdrager kan variere fra land til land.

Regjeringen ønsker å innføre foreldreveiledning som et obligatorisk standardisert element i introduksjonsprogrammet for foreldre med barn eller som får barn i løpet av programperioden.¹ Foreldreveiledningen skal bidra til at de nyankomne innvandrerne blir trygge i rollen som forelder i Norge. Det finnes en rekke etablerte og effektevaluerte foreldreveiledningsprogrammer som bygger på ulike tilnærminger og har ulike målgrupper. Det finnes imidlertid lite forskning på foreldreveiledningens virkning på nyankomne flyktninger.

Dersom det blir obligatorisk for kommunene å tilby foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram betyr at en del kommuner blir nødt til å opprette eller utvide sitt tilbud om foreldreveiledning. Det er derfor behov for å kartlegge nåsituasjonen i kommune-Norge med tanke på omfang av tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram, kompetanse og ressurser til å yte foreldreveiledning, samt innhente kunnskap om kommuners erfaringer med slike tilbud. Dette bidrar til å etablere en forståelse av kommunenes behov for bistand når de får i oppgave å opprette denne tjenesten overfor nyankomne flyktninger. Dette har vært et av formålene med Rambølls oppdrag.

Denne rapporten skal bidra til å øke kunnskapsgrunnlaget om foreldreveiledning rettet mot nyankomne innvandrere. Funnene fra kartleggingen bidrar til å beskrive situasjonen slik den er i dag, før nye krav til tilbud om foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet trer i kraft. I tillegg inneholder rapporten erfaringer fra kommuner knyttet til etablering, implementering og gjennomføring av foreldreveiledning overfor deltakere i introduksjonsprogram og kunnskap om hvilke forutsetninger kommunene opplever som viktige for at de kan opprette tilbud i fremtiden.

1.2 HOVEDFUNN FRA KARTLEGGINGEN

Ifølge vår kartlegging tilbyr 59 prosent av kommunene foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram, og 16 prosent av kommunene har nært forestående planer om å opprette tilbud. 25 prosent av kommunene har ikke tilbud i dag og har heller ikke nært forestående planer om å opprette tilbud. Disse resultatene er basert på en spørreundersøkelse sendt til alle kommuner (per november 2019) og Oslos bydeler, med svarprosent på 63 prosent.

Kartleggingen viser at det er størst forekomst av tilbud om foreldreveiledning i store kommuner og kommuner med mange deltakere i introduksjonsprogram. Ifølge undersøkelsen er det en nokså stor

¹ Kunnskapsdepartementet (2019). *Høringsnotat. Forslag til ny lov om integrering (integreringsloven) og forslag til endringer i lov om norsk statsborgerlov (statsborgerloven)*. Hentet fra: <<https://www.regjeringen.no/contentassets/1b3942a8e79c4a568508de6c3418634c/horingsnotat-for-slag-til-lov-om-integrering-integreringsloven-og-forslag-til-endringer-i-lov-om-norsk-statsborgerskap-statsbo.pdf>>

variasjon i utbredelsen av tilbud om foreldreveiledning mellom fylkene.

Blant kommunene som tilbyr foreldreveiledning er det vanligst å tilby foreldreveiledning til alle deltakere med barn, som et forebyggende tiltak. Det varierer hvor godt forankret tilbudet er i introduksjonsprogrammet og deltakernes individuelle plan, og hvorvidt tilbudet er en obligatorisk del av introduksjonsprogrammet eller et frivillig tilbud.

Kartleggingen viser at det er klart mest utbredt å bruke ICDP som metode for foreldreveiledning overfor deltakere i introduksjonsprogram. Mer enn tre av fire kommuner i utvalget som har tilbud om foreldreveiledning i dag oppgir at de bruker ICDP som metode, mens ingen andre metoder oppgis av flere enn én av fem respondenter. Det er også en del kommuner som bruker såkalte «egne metoder», som innebærer at de har utviklet egne kursrekker lokalt. Kursene som er basert på egne metoder inneholder ofte elementer fra ulike foreldreveiledningsprogrammer og gis som oftest av personer som er godkjente foreldreveiledere innenfor én eller flere av programmene. Kommunene som ikke tilbyr foreldreveiledning som del av introduksjonsprogrammet i dag oppgir at manglende kapasitet og manglende kompetanse er de to viktigste årsakene til at de ikke har tilbud i dag.

Undersøkelsen viser at det i all hovedsak er kommunalt ansatte som gir foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. En stor andel av veilederne er ansatt i enhet som er ansvarlig for introduksjonsprogrammet, men det er også svært utbredt å benytte ansatte i andre kommunale tjenester, spesielt helsetjeneste. Undersøkelsen viser at det er svært vanlig å involvere ansatte i flere ulike tjenester innad i kommunen.

75 prosent av respondentene oppgir at det finnes personer i kommunen som er godkjent til å yte foreldreveiledning. Dette omfatter stort sett alle kommunene som har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag, i tillegg til en del kommuner som ikke har det. Flertallet av respondentene har tilegnet seg kompetanse på foreldreveiledning gjennom opplæring av ansatte. Det er også en del kommuner som innhenter veilederkompetanse og tolkekompetanse gjennom interkommunale samarbeid. Dette gjelder i størst grad små kommuner, men kan også være nødvendig i større kommuner.

Videre viser undersøkelsen at kommunene som har tilbud i dag finansierer tiltaket med kommunens frie inntekter og tilskuddsordninger i omtrent like stor grad. Av tilskuddsordninger er spesielt integreringstilskuddet en viktig finansieringskilde.

1.3 IDENTIFISERTE SUKSESSFaktorER FOR ETABLERING, IMPLEMENTERING OG GJENNOMFØRING

Vi har hentet inn kommunenes innspill til viktige forutsetninger for å etablere og implementere foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. De viktigste innspillene oppsummeres nedenfor:

- Skriftlig forankring i kommuneledelsen sikrer bred lederstøtte og føringer for gjennomføring og prioritering av tiltaket
- Kommunene som ikke har tilbud i dag opplever spesielt tilgang til veilederkompetanse en som en viktig forutsetning for å kunne opprette tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. Det er også behov for språkkompetanse, slik at man enten kan gjennomføre veiledningen på deltakernes morsmål eller benytte tolk i veiledningen
- Menneskelige ressurser og kapasitet trekkes også frem som en viktig forutsetning for å etablere tilbud. For veilederne er det essensielt å ha avsatt tid dedikert til planlegging og gjennomføring av foreldreveiledning. Samarbeid mellom ulike tjenester innad i kommunen og interkommunalt samarbeid kan være gode løsninger.

- Veiledere ønsker å være del av et miljø hvor flere jobber med foreldreveiledning. Informantene fremhever at det kan være behov for bygge mer og bredere kompetanse på foreldreveiledning i kommunen, slik at tilbudet blir robust og forutsigbart.

Når det gjelder gjennomføring av foreldreveiledning overfor nyankomne flyktninger, fremhever informantene følgende:

- Det kan være nødvendig å bruke ekstra tid på å etablere tillit til deltakerne i foreldreveiledning i introduksjonsprogram, fordi de er ukjent med tiltakets formål, det norske systemet og barneoppdragelse i norsk kontekst
- Mange har gode erfaringer med kultursensitive tilnærminger til foreldreveiledning overfor målgruppen, noe som betyr at man bygger bro mellom deltakernes kultur og erfaringer og den norske kulturen og forståelsen av oppdragerrollen
- Det kan være viktig og nyttig å informere deltakerne om norsk lovgivning og offentlige institusjoners rolle, slik at eventuelle misoppfatninger avkreftes tidlig

2 INNLEDNING

2.1 OM FORELDREVEILEDNING

Trygge foreldre bidrar til oppvekstrammer preget av omsorg, trygghet og kjærlighet. Når omsorgsgivere er trygge og kompetente, øker sjansen for at barn utvikler selvtillit, et naturlig følelsesliv, en bedre evne til å takle motgang og sosiale ferdigheter. Derimot kan barndom preget av stress og utrygghet ha negative konsekvenser på utvikling og psykisk helse.² Foreldreveiledning kan påvirke foreldrenes atferd og derigjennom barnas oppvekstrammer.

Siden midten av 90-tallet har det kommet flere ulike nasjonale programmer for foreldreveiledning. Programmene bygger på ulike teoretiske grunnlag, tilnærminger og har ulike målgrupper. Foreldreveiledning kan tilbys som et universelt, forebyggende tiltak til alle foreldre, eller selektivt til foreldre med et spesielt identifisert behov. Det er en overvekt av programmer som er utviklet for å møte utfordringer hos foreldre og/eller barn. Mange av programmene bygger på teoretiske og faglige prinsipper om barns utvikling, tilknytning, barns atferd og støttende foreldreatferd.³

Fem av de mest kjente programmene er International Child Development Program (ICDP), Circle of Security/Trygghetssirkelen (COS), PMTO/TIBIR (Parenting Management Training – Oregon/Tidlig innsats for barn i risiko), De Utrolige Årene (DUÅ) og Marte Meo. I tillegg pågår et utviklings- og evalueringsarbeid ledet av RKBU Nord som skal tilpasse metodene i De Utrolige Årene til minoritetsspråklige familier kalt Supported Parenting Intervention for Refugees and Ethnic Minorities (PIRM)⁴, samt prosjektet Strengthening Parenting among Refugees in Europe (SPARE) som bygger på metoden PMTO og ledes av NUBU.

2.2 BEHOV FOR MER KUNNSKAP OM TILBUD OM FORELDREVEILEDNING TIL DELTAKERE I INTRODUKSJONSPROGRAM

Introduksjonsprogrammet skal forberede nyankomne flyktninger til deltakelse i norsk arbeidsliv og samfunn. Introduksjonsprogrammet reguleres av Lov om integrering (integreringsloven).⁵ Denne rapporten må ses i sammenheng med forslag til ny integreringslov⁶ som ble fremmet i 2019, hvor det blant annet er foreslått å innføre mer standardisert innhold i introduksjonsprogrammet. Dette er et grep som skal sikre likeverdige tilbud i kommunene og sikre kvalitet i tilbudene som gis, med mål om å øke andelen deltakere som går over i utdanning eller arbeid etter endt introduksjonsprogram.

Måloppnåelse i introduksjonsprogrammet og integreringsarbeidet avhenger imidlertid ikke bare av gode kurs og undervisningsopplegg. Å bosettes i et nytt land kan by på mange utfordringer knyttet

² Barne- og likestillingsdepartementet (2018). *Trygge foreldre – trygge barn. Regjeringens strategi for foreldrestøtte (2018-2021)*. Hentet fra: < https://www.regjeringen.no/contentassets/23fff4c08d0440ca84543ff74786c6a0/bld_foreldrestotte_strategi_21juni18.pdf >

³ Folkehelseinstituttet (2017). *Gruppetiltak og kurs for foreldre. Norsk praksis, erfaringer og effektevalueringer*. Hentet fra: < https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2017/gruppetiltak-og-kurs-for-foreldre_050517_web_revidert-forside.pdf >

⁴ < https://uit.no/prosjekter/prosjekt?p_document_id=615150 >

⁵ < <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-07-04-80> >

⁶ Kunnskapsdepartementet. (2019). *Høringsnotat: Forslag til lov om integrering (integreringsloven) og forslag til endringer i lov om norsk statsborgerskap*. Hentet fra: < <https://www.regjeringen.no/contentassets/1b3942a8e79c4a568508de6c3418634c/horingsnotat-forslag-til-lov-om-integrering-integreringsloven-og-forslag-til-endringer-i-lov-om-norsk-statsborgerskap-statsbo.pdf> >

til samfunn, kultur og systemer. Det kan være vanskelig for den enkelte innvandrere å ha nok og riktig kunnskap og ha innsikt i forventninger som stilles i ulike situasjoner. Foreldrerollen er en slik rolle, og synet på hva som er en god forelder og oppdrager kan variere fra land til land. På bakgrunn av dette vil regjeringen innføre foreldreveiledning som et obligatorisk standardisert element i introduksjonsprogrammet for foreldre med barn eller som får barn i løpet av programperioden.⁷ Innføring av foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram er også en del av regjeringens integreringsstrategi, som et ledd i arbeidet for å legge til rette for at innvandrere får grunnleggende kunnskap om det norske samfunnet.⁸

Kurs i foreldreveiledning skal bidra til at foreldre blir trygge i rollen som forelder i Norge. Forskningen viser at enkelte innvandrergupper opplever usikkerhet og utfordringer knyttet til barneoppdragelse i en fremmed kultur, og at et høyt antall unge med innvandrerbakgrunn opplever strenge restriksjoner.⁹ Obligatorisk foreldreveiledning skal derfor bidra til at nyankomne flyktninger og andre innvandrere får en grunnleggende forståelse av foreldrerollen i det norske samfunnet.¹⁰

Obligatorisk foreldreveiledningskurs i introduksjonsprogrammet er ment som et *forebyggende* tiltak. Tiltaket er selektivt innrettet i den forstand at det retter seg mot en bestemt målgruppe som vurderes å ha behov for denne typen tiltak, primært fordi de trenger tilpasning til norsk barneoppdragelse. Tiltaket skiller seg således fra universelt innrettede tiltak som er tilbud rettet mot foreldre generelt og indikative tiltak som settes inn i enkelte familier når problemer vedvarer over tid.¹¹ Dette er viktige skiller fordi kursene gis til en gruppe innbyggere som er valgt ut på grunn av deres status som nyankomne flyktninger. Kurset handler om svært private forhold og sensitiv tematikk. Det er derfor viktig at kursene som gis til alle deltakerne er *forebyggende* og ikke er *behandlingsrettet*. Det er også svært viktig at obligatorisk foreldreveiledningskurs ikke erstatter hjelp fra det ordinære hjelpeapparatet som familiene har rett til.¹²

Kommunen er den viktigste aktøren i å yte foreldrestøtte. Det er fra tidligere kjent at det er store forskjeller mellom kommunene når det gjelder utbredelse og kvalitet i tilbudene. Regjeringens strategi *Trygge foreldre – trygge barn. Regjeringens strategi for foreldrestøtte (2018-2021)*, skal bidra til å utvikle likeverdige tilbud om foreldrestøtte av god kvalitet uavhengig av kommune. Et av tiltakene i strategien er å legge til rette for at foreldreveiledningskurs blir en obligatorisk del av introduksjonsprogrammet.¹³

Dersom det blir obligatorisk for kommunene å tilby foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram betyr at en del kommuner blir nødt til å opprette eller utvide sitt tilbud om foreldreveiledning. Det er derfor behov for å kartlegge nåsituasjonen i kommune-Norge med tanke på omfang av eksisterende tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram, kompetanse og ressurser til å yte foreldreveiledningen, samt innhente kunnskap om kommuners erfaringer med slike tilbud. Dette kan bidra til å etablere en forståelse av kommunenes behov for bistand når de får i oppgave å opprette denne tjenesten.

7 Kunnskapsdepartementet (2019). Høringsnotat. Forslag til ny lov om integrering (integreringsloven) og forslag til endringer i lov om norsk statsborgerlov (statsborgerloven). Hentet fra: <<https://www.regjeringen.no/contentassets/1b3942a8e79c4a568508de6c3418634c/horingsnotat-forslag-til-lov-om-integrering-integreringsloven-og-forslag-til-endringer-i-lov-om-norsk-statsborgerskap-statsbo.pdf>>

8 Kunnskapsdepartementet (2018). Integrering gjennom kunnskap. Regjeringens integreringsstrategi 2019-2020. Hentet fra: <<https://www.regjeringen.no/contentassets/710bc325b9fb4b85b29d0c01b6b6d8f1/regjeringens-integreringsstrategi-20192022.pdf>>

9 Djuve, A. B., Kavli, H. C., Sterri, E. B. & Bråten, B. (2017). Introduksjonsprogram og norskopplæring Hva virker for hvem? Fafo-rapport 2017:31. Hentet fra: <<https://www.fafo.no/images/pub/2017/20639.pdf>>

10 Kunnskapsdepartementet. (2018). Integrering gjennom kunnskap Regjeringens integreringsstrategi 2019-2022.

11 Bråten, B & Sønsterudbråten, S. (2016). Foreldreveiledning – virker det? En kunnskapsstatus. Fafo-rapport 2016:29. Hentet fra: <<https://www.fafo.no/images/pub/2016/20591.pdf>>

12 Høringssvar fra Statens helsetilsyn – forslag til lov om integrering (integreringsloven) og forslag til endringer i lov om norsk statsborgerskap (statsborgerloven). Hentet fra <<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-forslag-til-lov-om-integrering-integreringsloven-og-forslag-til-endringer-i-lov-om-norsk-statsborgerskap-statsborgerloven/id2663114/?expand=horingssvar&lastvisited=57b11b95-2411-4960-adb9-fb9bed624f93>>

13 Barne- og likestillingsdepartementet (2018). Trygge foreldre – trygge barn. Regjeringens strategi for foreldrestøtte (2018-2021). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/23fff4c08d0440ca84543ff74786c6a0/blid_foreldrestotte_strategi_21juni18.pdf>

Denne rapporten skal bidra til å øke kunnskapsgrunnlaget om foreldreveiledning rettet mot nyankomne innvandrere. Funnene fra kartleggingen bidrar til å beskrive situasjonen slik den er i dag, før nye krav til tilbud om foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet trer i kraft. I tillegg inneholder rapporten erfaringer fra kommuner knyttet til etablering, implementering og gjennomføring av foreldreveiledning overfor deltakere i introduksjonsprogram og kunnskap om hvilke forutsetninger kommunene opplever som viktige for at de kan opprette tilbud i fremtiden.

Prosjektet har ikke som mål å vurdere foreldreveiledningsmetoder eller tiltakets virkning på målgruppen.

2.3 KORT OM METODE

Undersøkelsen er basert på innhenting av informasjon om tilbud om foreldreveiledning direkte fra kommuner/bydeler, gjennom en breddeundersøkelse og dybdeintervjuer.

Alle kommuner (per november 2019) og Oslos bydeler, total 436 respondenter, inngikk i breddeundersøkelsen. Breddundersøkelsen ble gjennomført som en elektronisk spørreundersøkelse. Undersøkelsen ble sendt til kommunenes/bydelenes postmottak og rettet mot leder av ansvarlig enhet for introduksjonsprogrammet.

Breddeundersøkelsen har en svarprosent på 63 prosent. Det er ingen tydelige skjevheter i utvalget med hensyn til kommunestørrelse og geografisk spredning, som betyr at kommunene som ikke har besvart spørreundersøkelsen ikke skiller seg systematisk fra kommunene som har besvart undersøkelsen. Vi har derfor ikke sett behov for å vekte resultatene. Høy svarprosent uten systematiske skjevheter gjør det mulig å generalisere funnene fra spørreundersøkelsen.

Vi har analysert svarene på spørreundersøkelsen langs bakgrunnsvariablene kommunestørrelse og antall deltakere i introduksjonsprogram. Se kapittel 6.3 for informasjon om hvordan disse variablene er definert og begrunnelsen for valg av de to bakgrunnsvariablene.

Dybdeundersøkelsen ble gjennomført gjennom 30 telefonintervjuer med 20 ulike kommuner, herav ti kommuner som har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag hvor vi både intervjuet leder av introduksjonsprogrammet og en veileder, fem kommuner som ikke har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram men som har nært forestående planer om å opprette tilbud og fem kommuner som ikke har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram og ikke har nært forestående planer.

3 TILBUD OM FORELDREVEILEDNING TIL DELTAKERE I INTRODUKSJONSPROGRAM

I dette kapitlet gjør vi rede for funn fra undersøkelsen som sier noe om omfanget av tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet i landets kommuner. Dette innebærer resultater som sier noe om hvor mange av kommunene som tilbyr foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet og hvor mange som har nært forestående planer om å opprette et slik tilbud, samt årsaker til at kommuner ikke har et slik tilbud i dag.

Videre har vi undersøkt dekningsgrad av tilbudet, basert på andelen kommuner som tilbyr foreldreveiledning på fylkesbasis.

Vi presenterer også funn knyttet til hvilke metoder som benyttes i foreldreveiledningen og hvilke deltakere tilbudene rettes mot.

Boks 3-1 Oppsummering om omfanget av tilbud om foreldreveiledning

Ifølge vår kartlegging tilbyr 59 prosent av kommunene foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram, og 16 prosent av kommunene har nært forestående planer om å opprette tilbud. 25 prosent av kommunene i utvalget har ikke tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet i dag og har ikke nært forestående planer om å opprette et slik tilbud. Kartleggingen viser at det er størst forekomst av tilbud om foreldreveiledning i store kommuner og kommuner med mange deltakere i introduksjonsprogram. Ifølge undersøkelsen er det en nokså stor variasjon i utbredelsen av tilbud om foreldreveiledning mellom fylkene.

Blant kommunene som tilbyr foreldreveiledning er det vanligst å tilby foreldreveiledning til alle deltakere med barn, som et forebyggende tiltak. Det varierer hvor godt forankret tilbudet er i introduksjonsprogrammet og deltakernes individuelle plan, og hvorvidt tilbudet er en obligatorisk del av introduksjonsprogrammet eller et frivillig tilbud.

Kartleggingen viser at det er mest utbredt å bruke ICDP som metode for foreldreveiledning overfor deltakere i introduksjonsprogram. Det er også en del kommuner som bruker såkalte «egne metoder», som innebærer at de har utviklet egne kursrekker lokalt. Kursene som er basert på egne metoder inneholder ofte elementer fra ulike foreldreveiledningsprogrammer.

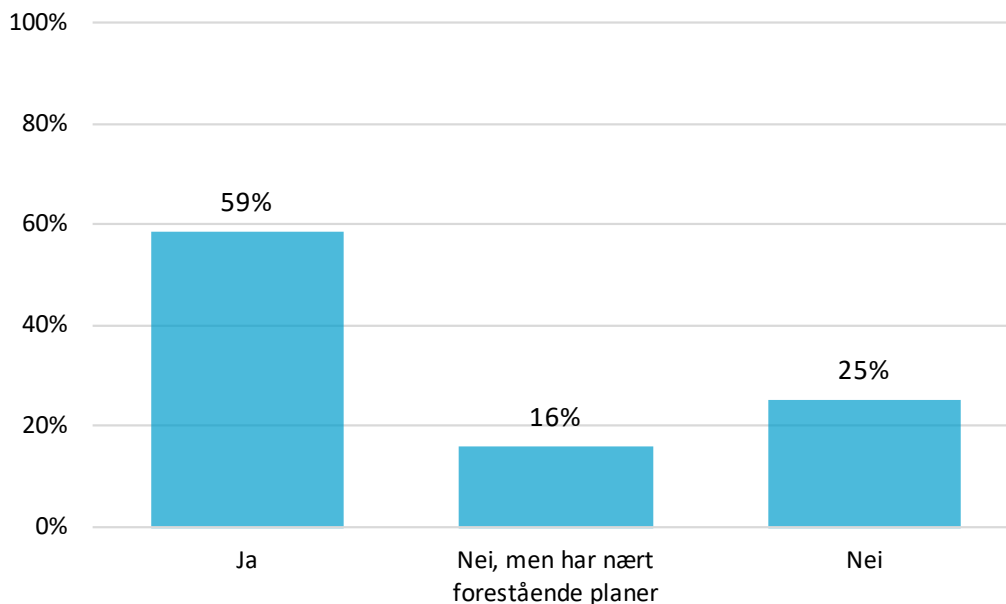
Kommunene som ikke tilbyr foreldreveiledning som del av introduksjonsprogrammet i dag oppgir at manglende kapasitet og manglende kompetanse er de to viktigste årsakene til at de ikke har tilbud i dag.

3.1 OMFANG AV FORELDREVEILEDNING

Alle kommuner fikk spørsmål om de har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag. Foreldreveiledning ble ikke nærmere definert, og omfatter ulike metoder og former for veiledning knyttet til foreldrerollen. Dette beskrives nærmere i kapittel 3.3 om metode for foreldreveiledning i introduksjonsprogram.

Figur 3-1 under viser at i overkant av halvparten av kommunene som besvarte undersøkelsen tilbyr foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag, mens ytterligere 16 prosent av kommunene i utvalget har nært forestående planer om å opprette et slik tilbud. En fjerdedel av respondentene har verken tilbud i dag eller planer om å opprette tilbud i nær fremtid.

Figur 3-1 Har kommunen tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag?

n=276

Overordnet viser intervjuene at både representanter fra kommuner med tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet og kommuner som ikke har et slik tilbud, generelt er svært positive til foreldreveiledning som tiltak overfor nyankomne innvandrere. Informantene fremhever at nyankomne flykninger har et stort behov for informasjon om og veiledning i foreldrerollen i norsk kontekst. De mener at foreldreveiledning kan bidra til å trygge minoritetsspråklige i foreldrerollen og utstyre dem med verktøy for å håndtere ulike situasjoner i hverdagen. En gjennomgående oppfatning er at svært mange immigranter har misoppfatninger og feilinformasjon om barns rettigheter i Norge og om det norske barnevernet. Det er derfor en oppfatning av at det kan være hensiktsmessig å gi riktig informasjon og veiledning tidlig.

Representantene fra kommunene vi har intervjuet er også positive til at det kan bli obligatorisk å tilby foreldreveiledning som del av introduksjonsprogrammet. Flere mener det kan bli enklere for tjenesten å gjennomføre tiltaket dersom tilbudet er lovpålagt, både med tanke på forankring i kommuneledelsen, finansiering og praktisk gjennomføring av kursene.

59 prosent av kommunene i undersøkelsen oppgir at de tilbyr foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet. Dette tilsvarer 162 kommuner.

av respondentene oppgir at deltakere i introduksjonsprogram i kommunen får tilbud om foreldreveiledning i dag.

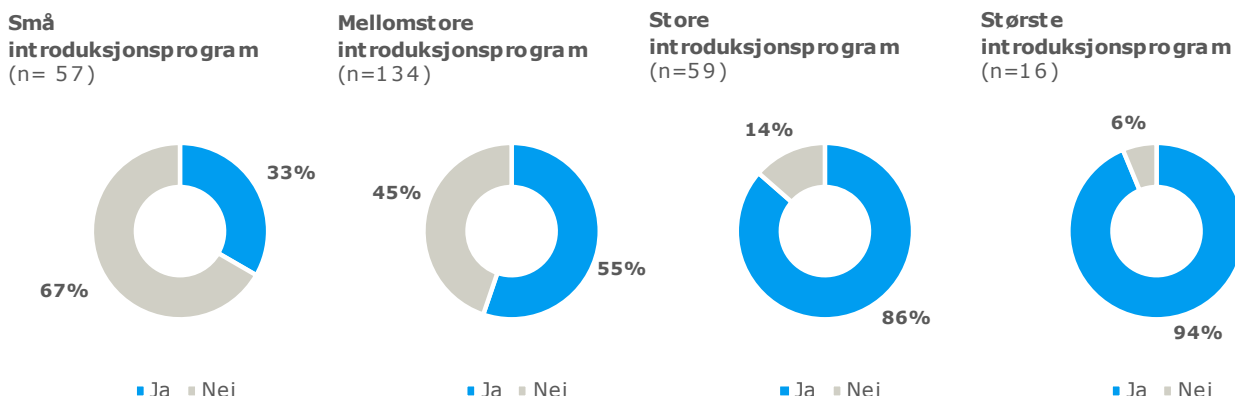
n=276

Intervjuer med representanter fra kommunene viser at det blant disse kommunene både er kommuner som har gjort foreldreveiledning til en *obligatorisk* del av introduksjonsprogrammet og kommuner som har foreldreveiledning som et *frivillig tilbud* til deltakere i introduksjonsprogram. Dette beskrives nærmere i kapittel 4 om organisering av tilbudene.

Det er mer vanlig å tilby foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i store kommuner enn i mellomstore og små kommuner. 81 prosent av de store kommunene oppgir at de har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag. Til sammenlikning oppgir 66 prosent av de mellomstore og 46 prosent av de små kommunene at de har et slik tilbud.

Figur 3-1 under viser hvordan kommuner med henholdsvis små, mellomstore, store og de største introduksjonsprogrammene har svart på spørsmålet om de tilbyr foreldreveiledning i dag. Med denne inndelingen har små introduksjonsprogram i snitt 12 deltakere, mellomstore introduksjonsprogram i snitt 38 deltakere, store introduksjonsprogram i snitt 119 deltakere og de største introduksjonsprogrammene i snitt 401 deltakere.¹⁴ Figuren viser at en svært stor andel av kommunene med de største introduksjonsprogrammene tilbyr foreldreveiledning til sine deltakere. Vær oppmerksom på at det er svært få kommuner og respondenter i denne gruppen. Figuren viser at det er vanligere å ha tilbud om foreldreveiledning jo flere deltakere kommunen har i introduksjonsprogram.

Figur 3-2 Får deltakere i introduksjonsprogram i din kommune tilbud om foreldreveiledning i dag? (fordelt på antall deltakere i introduksjonsprogram)

Note: Gjelder kun kommuner som har tilgjengelig data om deltakere i introduksjonsprogram, n=266

14 Se vedlegg 1 om metode for nærmere beskrivelse av inndelingen av respondenter etter størrelse på introduksjonsprogram

16 %

av respondentene oppgir at de har nært forestående planer om å opprette tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. 25 prosent av respondentene oppgir at de ikke har nært forestående planer om å opprette tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram.

n=276

114 kommuner, eller 41 prosent av kommunene som har besvart undersøkelsen, oppgir at de *ikke* tilbyr foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet i dag. 44 av disse kommunene oppgir at de har nært forstående planer om å tilby foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet.

Når vi bryter ned svarene på antall deltakere i introduksjonsprogram, ser vi at det er en sterk korrelasjon mellom antall deltakere i introduksjonsprogrammet og ønske om å opprette foreldreveiledningstilbud. Blant kommunene med få deltakere i introduksjonsprogrammet er det kun 21 prosent som har nært forestående planer, sammenliknet med 75 prosent av kommunene med mange deltakere (store introduksjonsprogram).

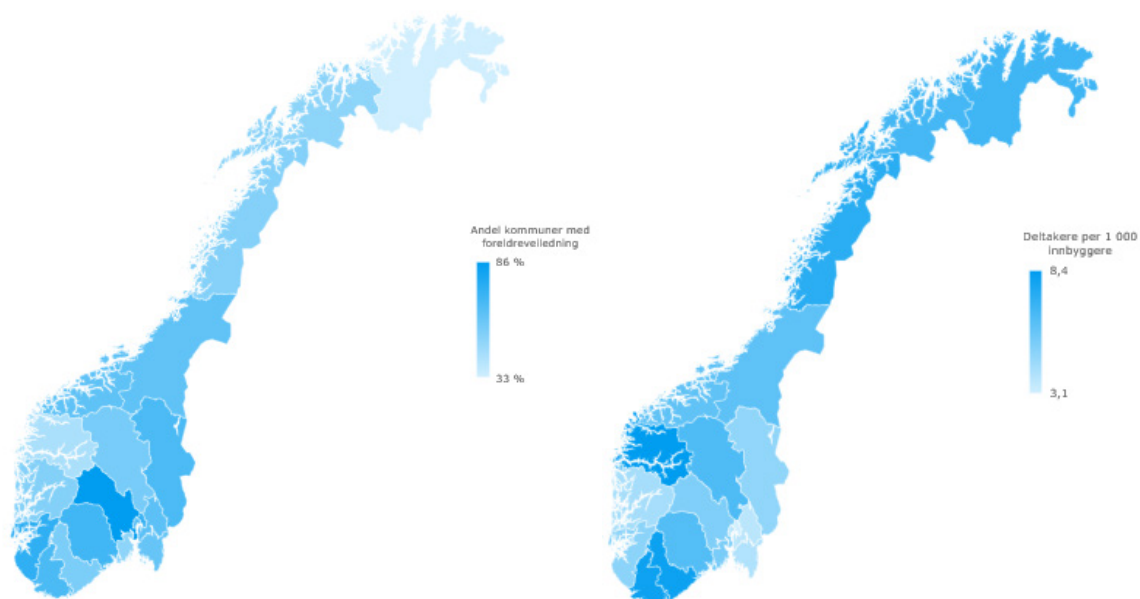

Figur 3-3 viser utbredelsen av tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram fordelt på landets fylker. Kartet til venstre viser fylkenes dekningsgrad basert på hvor stor andel av kommunene i fylket som har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. Dekningsgraden er beregnet på bakgrunn av kommunenes besvarelse i spørreundersøkelsen om hvorvidt de tilbyr foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag eller ikke. Kartet gir således en indikasjon på hvor i Norge det finnes tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram, men gir ingen informasjon om det faktiske behovet for foreldreveiledning i hvert av fylkene. For eksempel vil det være kommuner som ikke har bosatt flyktninger og dermed ikke har deltakere i introduksjonsprogram, og derfor ikke har tilbud om foreldreveiledning. Dette tas ikke med i betraktning i denne figuren. Videre har vi ikke nøyaktig informasjon om hvor stor andel av deltakerne som får foreldreveiledning i kommunene som har svart at de har tilbud.

I kartet til venstre har fylkene med sterkest blåfarge høyest andel kommuner med tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet. Som det fremkommer av figuren er Buskerud fylket med høyest dekningsgrad målt i andel kommuner med tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram, med tilbud i 86 prosent av kommunene. Fylkene med svakest blåfarge har lavest andel kommuner med tilbud om foreldreveiledning til denne målgruppen. Figuren viser at Finnmark, hvor 33 prosent av kommunene i utvalget oppgir at de tilbyr foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram, er fylket med lavest dekningsgrad målt i andel kommuner med tilbud. Kartet viser kun dekningsgraden av tilbud på fylkesnivå. Analysene viser at dekningsgraden av foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram er størst i de store kommunene og mindre i de små kommunene hvor antall deltakere i introduksjonsprogrammet er lavere.

Kartet til høyre fremstiller antall deltakere i introduksjonsprogram i forhold til fylkets samlede innbyggertall. Figuren viser at noen av fylkene som har forholdsvis lav dekningsgrad (lav andel kommuner med tilbud om foreldreveiledning), imidlertid har en relativt høy andel deltakere i introduksjonsprogram i forhold til innbyggertall. Dette gjelder for eksempel Finnmark og Sogn og Fjordane. Kartet viser samtidig at Buskerud, som er det fylket med desidert størst andel kommuner med foreldreveiledningstilbud til deltakere i introduksjonsprogram, ikke nødvendigvis har et tilsvarende høyt nivå av deltakere per innbyggertall.

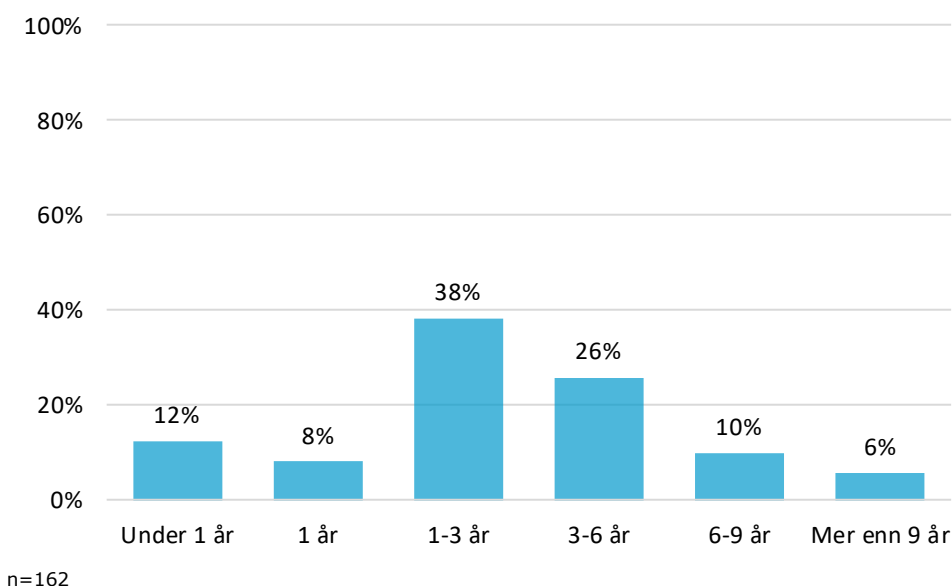
Figur 3-3 Kart over andel kommuner som tilbyr foreldreveiledning i introduksjonsprogram og deltakere per 1 000 innbyggere (per fylke)

Note: Gjelder kun kommuner som har tilgjengelig data om deltakere i introduksjonsprogram og som har svart på undersøkelsen, n=266

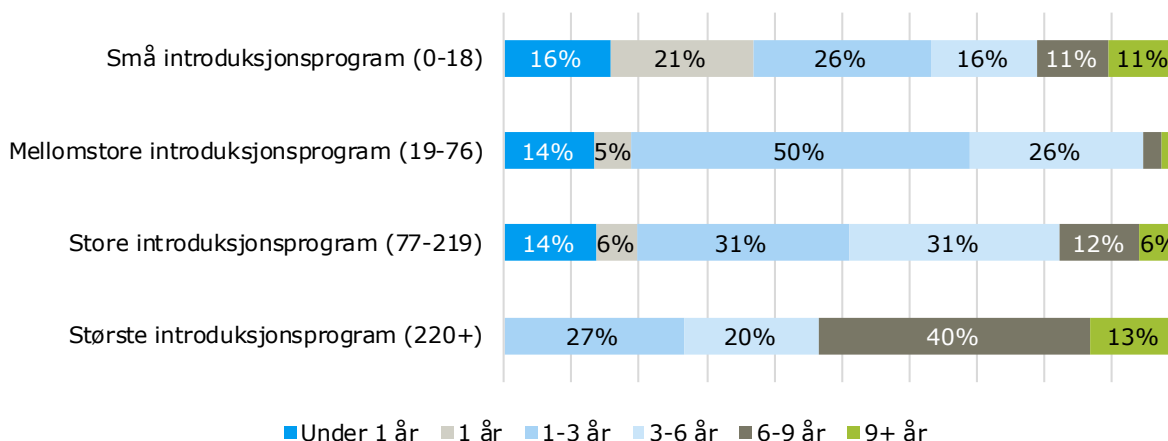
Et flertall av kommunene som tilbyr foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet oppgir at de har hatt tilbudet i 1-3 år (38 prosent). Det er likevel en forholdsvis jevn fordeling mellom de som har over 3 års erfaring med foreldreveiledning (58 prosent) og de som har under 3 års erfaring med å gi foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet (42 prosent). Noen få respondenter har oppgitt i åpent svarfelt at de har tilbudt foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i mellom 10 og 14 år. Videre analyser viser at et flertall av de som benytter ICDP som metode oppgir at de har hatt tilbudet i ett år, men mange kommuner har også hatt tilbud om ICDP-veiledning i 1-3 år og 3-6 år. Blant respondentene som har hatt foreldreveiledning i mer enn 9 år, finner vi flest kommuner som benytter COS eller lokalt utviklede metoder.

Figur 3-4 Hvor lenge har kommunen hatt tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram?

Analysene viser at kommuner med de største introduksjonsprogrammene har hatt tilbudet lengst, etterfulgt av kommunene med de minste introduksjonsprogrammene, jmfør Figur 3-5. Analysene tyder på at det er kommuner med mellomstore introduksjonsprogram som har stått for den største andelen nye foreldreveiledningstilbud de siste årene.

Figur 3-5 Hvor lenge har kommunen hatt tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram? (Prosent, fordelt på antall deltakere i introduksjonsprogram)

Note: Gjelder kun kommuner som har tilgjengelig data om deltakere i introduksjonsprogram og som har svart på undersøkelsen, n=266

3.2 MÅLGRUPPER FOR FORELDREVEILEDNING I INTRODUKSJONSPROGRAM

Overordnet argumenterer informantene for at foreldreveiledning er et viktig forebyggende tiltak som alle innbyggere kan ha behov for. Informantene mener at det kan være spesielt nyttig for nyankomne innvandrere fordi de har behov for veiledningen for å utvikle en trygghet i og forståelse for den norske oppdragerrollen, samtidig som de får mulighet for refleksjon rundt foreldrerollen i det landet man har immigrert fra. Flere trekker også frem at denne målgruppen gruppen har behov for innsikt i norsk lovgivning og forventninger for å kunne bli trygge i foreldrerollen i Norge.

73 %

av respondentene som har tilbud om foreldreveiledning i dag oppgir at de gir tilbud om foreldreveiledning til alle deltakere med barn.

n=162

Kartleggingen viser at det er mest utbredt å gi tilbud om foreldreveiledning til deltakere med barn. Respondentene som har oppgitt dette gir foreldreveiledning uavhengig av barnas alder (opptil 18 år), med unntak av to identifiserte tilfeller hvor kommunen kun gir foreldreveiledning til foreldre med barn i aldersgruppen 0-9 år. Videre gir i underkant av en fjerdedel av kommunene tilbud om foreldreveiledning til deltakere som får barn i løpet av perioden de går i introduksjonsprogrammet. Kommunene begrunner dette med at det er personer med barn eller som venter barn som har mest behov for foreldreveiledning, som vil oppleve det som relevant og som vil ha mest utbytte av veiledning knyttet til foreldrerollen.

Et lite antall respondenter (6 prosent) oppgir at de i tillegg gir tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet som ikke har eller venter barn. Disse kommunene begrunner dette valget med at foreldreveiledning har en overføringsverdi til alt mellommenneskelig samspill og gir sosial kapital. Derfor kan alle deltakere, uavhengig av om de har barn eller ikke, ha nytte av veiledningen. I tillegg får man gjennom foreldreveiledning nyttig informasjon om lovverk og forventninger til foreldrerollen i det norske samfunnet og det kan derfor være et viktig forebyggende tiltak for nyankomne innvandrere som kan bli foreldre i fremtiden.

Når det gjelder kjønn, viser svarene på spørreundersøkelsen at det er mest utbredt å gi foreldreveiledning til *begge* kvinnelige og mannlige deltakere. Informantene begrunner dette med at det er viktig at begge foreldre får samme informasjon og veiledning for å utvikle seg sammen. Flere informanter forteller at deltakere også utvikler dynamikken seg imellom gjennom deltakelse på foreldreveiledningskurs.

Disse funnene viser at kommunene i hovedsak gir foreldreveiledning som et forebyggende tiltak til deltakere i introduksjonsprogram uten behovsprøving.

Noen få kommuner (4 prosent) oppgir at de kun gir foreldreveiledning til deltakere som er valgt ut spesielt. Undersøkelsen viser at noen velger ut deltakere som kan ha behov for foreldreveiledning ut fra samtaler og vurdering. Noen kommuner begrunner dette med at de ikke har kapasitet til å tilby foreldreveiledning til alle deltakere. Andre forteller om at enkelte deltakere med ønske om å delta også kan melde seg på frivillig.

De vanligste årsakene til at kommuner velger ut enkelte deltakergrupper som får tilbud om foreldreveiledning virker imidlertid ofte å være av mer praktisk art. Det er blant annet flere som oppgir at de har begrenset med kapasitet og dermed ikke kan gi tilbudet til alle, eller at de mangler tilgang på tolk for enkelte språkgrupper. Undersøkelsen viser at det er vanligst å gi foreldreveiledning i grupper med deltakere som representerer store språkgrupper, og arabisk trekkes spesielt ofte frem. Gjennom intervjuene blir det tydeliggjort at dette både handler om tilgang til tolk, og at man behøver nok deltakere til å gjennomføre gruppeveiledninger.

3.3 METODE FOR FORELDREVEILEDNING I INTRODUKSJONSPROGRAMMET

Foreldreveiledning kan tilbys som et forebyggende tiltak til alle foreldre, eller selektivt til foreldre med et spesielt identifisert behov. Obligatorisk foreldreveiledningskurs i introduksjonsprogrammet er ment som et forebyggende tiltak. Tiltaket er *selektivt innrettet* i den forstand at det retter seg mot en bestemt målgruppe som vurderes å ha behov for denne typen tiltak, primært fordi de trenger en tilpasning til norsk barneoppdragelse. Slik skiller tiltaket seg fra *universelt innrettede* tiltak som er tilbud rettet mot den generelle befolkningen, og *indikative tiltak* som settes inn i familier hvor problemer vedvarer over tid.¹⁵ Tiltaket skal altså være *forebyggende* og ikke *behandlende* så lenge det tilbys alle i gruppen uten nærmere behovsvurdering.

Siden midten av 90-tallet har det kommet til flere ulike nasjonale program for foreldreveiledning. Metodene bygger på ulike tilnærminger og har ulike målgrupper. Det er en overvekt av programmer som er utviklet for å møte utfordringer hos foreldre og/eller barn. Mange av programmene bygger på teoretiske og faglige prinsipper om barns utvikling, tilknytning, barns atferd og støttende foreldreatferd.¹⁶

Fem av de mest kjente programmene er International Child Development Program (ICDP), Circle of Security/Trygghetssirkelen (COS), De Utrolige Årene (DUÅ), Parenting Management Training – Oregon/Tidlig innsats for barn i risiko (PMTO/TIBIR) og Marte Meo. Det er også disse metodene som er identifisert brukt gjennom vår kartlegging, i tillegg til såkalte «egne metoder» for foreldreveiledning som er utviklet eller tilpasset lokalt. I tillegg pågår et utviklings- og evalueringsarbeid ledet av RKBU Nord som skal tilpasse metodene i De Utrolige Årene (DUÅ) til minoritetsspråklige familier kalt Supported Parenting Intervention for Refugees and Ethnic Minorities (PIRM)¹⁷, samt prosjektet Strengthening Parenting among Refugees in Europe (SPARE) som bygger på metoden PMTO og ledes av NUBU.

De fleste av disse foreldreveiledningsprogrammene har en bestemt oppbygging av tematikk, og veiledningen følger en håndbok eller manual. Forskjellige aktører har implementeringsansvar for de ulike programmene og gir implementeringsstøtte til kommuner som velger å bruke metoden.

I kapittel 3.3.1 gis en nærmere gjennomgang av de ulike metodene og hvilke aktører som er ansvarlig for implementering i Norge.

¹⁵ Bråten, B & Sønsterudbråten, S. (2016). *Foreldreveiledning – virker det? En kunnskapsstatus*. Fafo-rapport 2016:29.

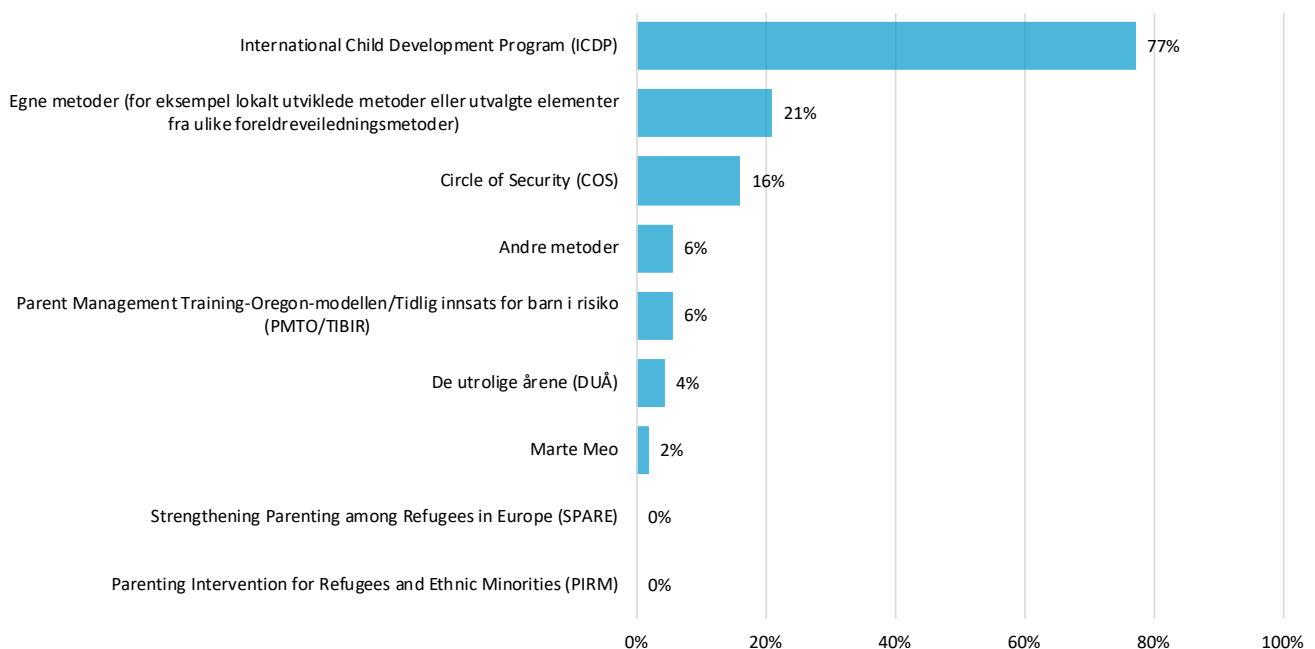
¹⁶ Folkehelseinstituttet (2017). *Gruppetiltak og kurs for foreldre. Norsk praksis, erfaringer og effektevalueringer*.

¹⁷ <https://uit.no/prosjekter/prosjekt?p_document_id=615150>

Vår kartlegging viser at International Child Development Program (ICDP) er den desidert mest brukte metoden for foreldreveiledning. Av de totalt 162 kommunene som tilbyr foreldreveiledning i introduksjonsprogram, oppgir 77 prosent at de benytter ICDP som metode, som vist i Figur 3-6. Undersøkelsen viser at den nest mest benyttede metoden er Circle of Security (COS) (16 prosent).

Figur 3-6 viser videre at en del kommuner benytter «egne metoder» (21 prosent). Egne metoder omfatter lokalt utviklede metoder, for eksempel kursrekker som er satt sammen av utvalgte elementer fra kjente foreldreveiledningsmetoder, eller kursrekker med annet innhold. Analysene av de åpne svarfeltene hvor egne metoder er nærmere beskrevet viser at de egne metodene i de fleste tilfellene består av ulike elementer fra en eller flere av de kjente foreldreveiledningsmetodene. Respondentene oppgir at de har hentet elementer fra enten ICDP, PMTO, DUÅ eller COS. Gjennom intervjuene fremkommer det at egne metoder ofte kombinerer informasjon og veiledning.

Figur 3-6 Hvilken metode benyttes til foreldreveiledningen til deltakere i introduksjonsprogram i dag? - (flere kryss mulig)

n=162

Mange av de kjente foreldreveiledningsprogrammene er effektevaluert, og eventuelle påviste effekter gjelder for metodene i sin opprinnelige form slik de er implementert. Dersom metodene ikke implementeres slik de er bygd opp, er imidlertid effekten usikker. Derfor har det vært interessant å undersøke hvor tro kommunenes implementering av foreldreveiledningsmetoden er til programmet, altså hvordan foreldreveiledningen gjennomføres for deltakerne. Intervjuene med kommunene som oppgir å bruke ulike metoder viser at noen følger en metodemanual for gjennomføring av veiledningen systematisk, mens enkelte andre oppgir at de bruker materialet mindre systematisk.

Enkelte av kommunene som bruker såkalte egne metoder forklarer at de har laget en kursrekke basert på elementer fra de kjente foreldreveiledningsmetodene, men i tillegg lagt inn tematikk som de ansatte opplever at deltakerne trenger informasjon om eller som deltakerne selv har sagt at de ønsker å lære om. I disse tilfellene kan man heller ikke være sikker på at tiltaket oppnår den effekten som er påvist for programmet i sin opprinnelige form. Undersøkelsen viser at det stort sett er personer som er godkjent for å veilede i ulike foreldreveiledningsmetoder som oppretter

og gjennomfører denne typen kurs, men ikke alltid. Det kan ha noe med at disse lokalt utviklede kursene har noe ulikt innhold, og for eksempel kan inneholde en del informasjonsformidling i tillegg til veiledningselementene.

6 prosent av respondentene har valgt svaralternativet «andre metoder», og utdypet nærmere hva dette innebærer i åpent svarfelt. Gjennomgangen av de åpne svarfeltene viser ingen andre foreldreveiledningsmetoder enn de som fremkommer i egne svaralternativer. Én respondent oppgir at de baserer veiledningen på Flexid¹⁸ og en annen respondent oppgir at de ikke bruker noen spesiell metode men hjelper deltakerne med det de trenger og ønsker hjelp til. En tredje respondent oppgir at deltakerne gjennom introduksjonsprogrammet deltar på informasjonsmøter hvor foreldrerollen inngår som tematikk eller at deltakerne deltar på slike møter på helsestasjon. Det er forholdsvis flere respondenter som representerer de aller største introduksjonsprogrammene som oppgir å bruke «andre metoder» (20 prosent) enn andre kommuner (6 prosent i samlet snitt på svaralternativet).

Snittberegninger av besvarelsene til henholdsvis store, mellomstore og små kommuner, viser at ICDP er den vanligste metoden uavhengig av kommunestørrelse. Store kommuner oppgir i snitt oftere at de benytter ICDP (93 prosent) enn mellomstore (80 prosent) og små kommuner (64 prosent). Snittberegningene viser at bruken av COS og egne metoder er vanligere blant små (20 prosent) og mellomstore kommuner (15 prosent) enn i store kommuner (12 prosent).

Analysen av besvarelsene på bakgrunn av antall deltakere i introduksjonsprogram viser at ICDP også er mest brukt uavhengig av størrelse på introduksjonsprogram. Analysene viser likevel at det er mer vanlig å bruke ICDP jo flere deltakere i introduksjonsprogrammet. «Egne metoder» er også jevnt brukt uansett antall deltakere i introduksjonsprogram, mens kommuner med små introduksjonsprogram forholdsvis oftere bruker COS enn andre kommuner.

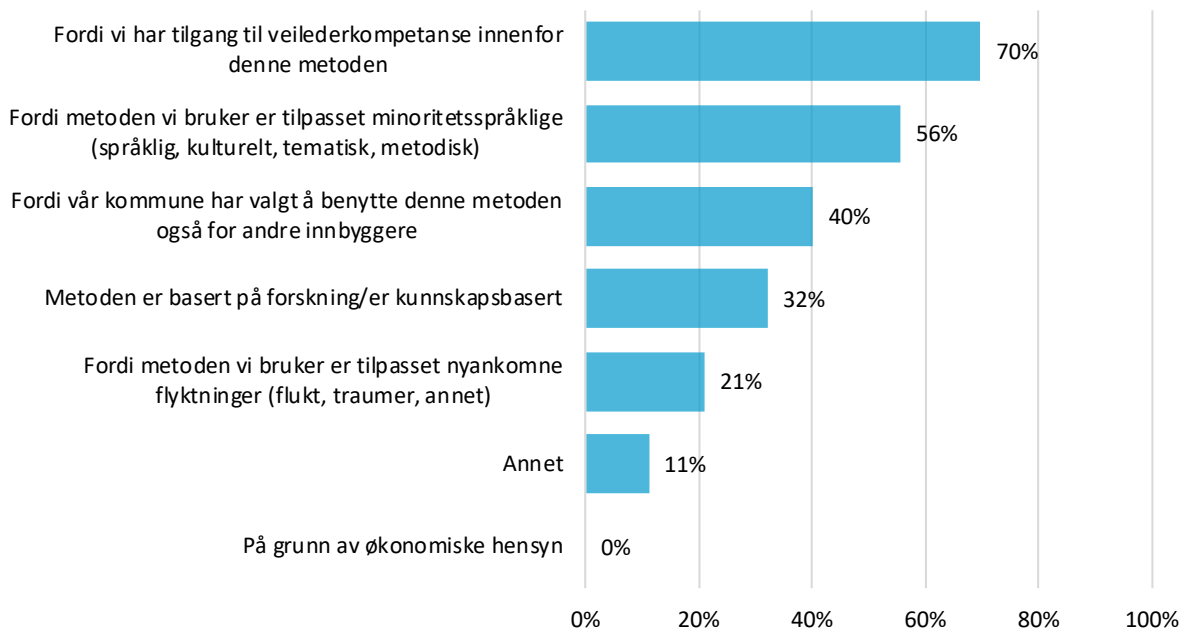
Det vanligste er at kommunene benytter kun én metode for foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet (73 prosent). 23 prosent oppgir at de benytter to metoder. Den vanligste kombinasjonen av metoder er ICDP og COS (14 kommuner), etterfulgt av ICDP og egne metoder (11 kommuner). Funn fra intervjuene viser at flere av kommunene som bruker to metoder først gir gruppeveiledning ved bruk av én av de etablerte foreldreveiledningsmetodene (som regel ICDP), men at personer med ekstra behov får mulighet til individuell oppfølging i etterkant. I noen tilfeller tilbys også individuell veiledning i forkant av gruppeveiledningen hvis det tar tid å starte en foreldreveiledningsgruppe. Det er også noen som oppgir at de gjerne gir gruppeveiledning til deltakere i flere omganger, noe som innebærer at deltakerne først får foreldreveiledning med én metode – gjerne tidlig etter bosetting, og litt senere får foreldreveiledning med en annen metode. Én grunn til at noen har valgt denne løsningen er erfaringer med at deltakerne kan ha nytte av, og i noen tilfeller også ønsker, å høre informasjonen og få veiledning flere ganger og over tid. Mange erfarer at deltakerne dermed har bedre forutsetninger for å få med seg og klarer å ta inn over seg mer av innholdet i kurset. Informantene som bruker ulike foreldreveiledningsmetoder fremhever også at programmenes innhold og tilnærming er ulikt innrettet. De foretrekker å bruke metoder som er noe mer generelle og mindre inngripende i den enkelte familie først, mens mer inngripende metoder kan egne seg bedre senere.

Analysene viser at ICDP skiller seg tydelig ut som den eneste metoden som vanligvis brukes alene. Basert på intervjudata er det grunn til å anta at ICDP oftest benyttes alene fordi man opplever at metoden er skreddersydd til målgruppen, og har derfor ikke behov for å kombinere eller supplere programmet med andre metoder. En annen årsak kan være at det er denne metoden flest kjenner til og har blitt anbefalt å bruke.

¹⁸ <<https://flexid.no/>>

Tilgang til veilederkompetanse er den viktigste begrunnelsen for valg av metode (70 prosent), som vist i Figur 3-7. Vektlegging av tilgang på veilederkompetanse er høyest blant respondentene som benytter COS og dernest ICDP.

Figur 3-7 Hva er bakgrunnen for at kommunen har valgt å bruke akkurat denne metoden til foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram? - (flere kryss mulig)

n=162

40 prosent av respondentene valgte metode med utgangspunkt i at kommunen benytter metoden overfor andre innbyggere. Analysene viser at kommune som benytter COS som foreldreveiledningsmetode oftere begrunner valget med at kommunen benytter metoden overfor andre innbyggere, sammenliknet med kommuner som benytter ICDP eller egne metoder.

Funnene tyder på at mange kommuner har benyttet seg av eksisterende kompetanse når de har etablert tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. Dette henger sammen med funn i undersøkelsen som viser at de kommunale tjenestene ofte samarbeider om foreldreveiledning. Dette beskrives nærmere i kapittel 4 om organisering av tilbudet.

Metodens egnethet for minoritetsspråklige fremstår også som en viktig begrunnelse for valg av metode (56 prosent). Ser man på fordelingen av svarene basert på hvilken av de tre mest utbredte metodene kommunene bruker, ser vi at det er flest respondenter som benytter ICDP som metode som har valgt dette svaralternativet (66 prosent), sammenliknet med egne metoder (38 prosent) og COS (35 prosent). Dette stemmer overens med informantenes forklaringer med at de vet at ICDPs minoritetsversjon er spesielt tilpasset målgruppen. Også informanter som har veilederkompetanse i og erfaring med flere ulike metoder trekker frem ICDP som spesielt tilpasset for å styrke foreldrerollen i eksil. De legger spesielt vekt på at metoden har en kultursensitiv tilnærming, tar høyde for språkbarrierer ved bruk av et veilederpar hvor den ene selv har minoritetsbakgrunn og inneholder tematikker som kan være spesielt relevant for enkelte personer med minoritetsbakgrunn, som kjønnslemlestelse og tvangsekteskap.

32 prosent av respondentene oppgir at de har valgt metode på bakgrunn av at metoden er basert på forskning eller er kunnskapsbasert. Det er (naturlig nok) flere kommuner som bruker COS (39 prosent) og ICDP (36 prosent) som oppgir dette som grunn enn kommuner som bruker egne metoder (29 prosent). Fra intervjuene fremkommer det at ledere og veiledere har et delvis bevisst forhold til metodevalg. Flere informanter kjenner kun til den metoden de bruker og at de benytter metoden fordi de ble tilbudt opplæring i det.

11 prosent av respondentene oppgir svaralternativet «annet» og har beskrevet bakgrunnen for valg av metode i åpent svarfelt. Av svarene i de åpne svarfeltene fremkommer det blant annet at flere kommuner har fått midler og/eller opplæring i ICDP og valgt den metoden på grunn av signaler om at det er en metode som er anbefalt å bruke.

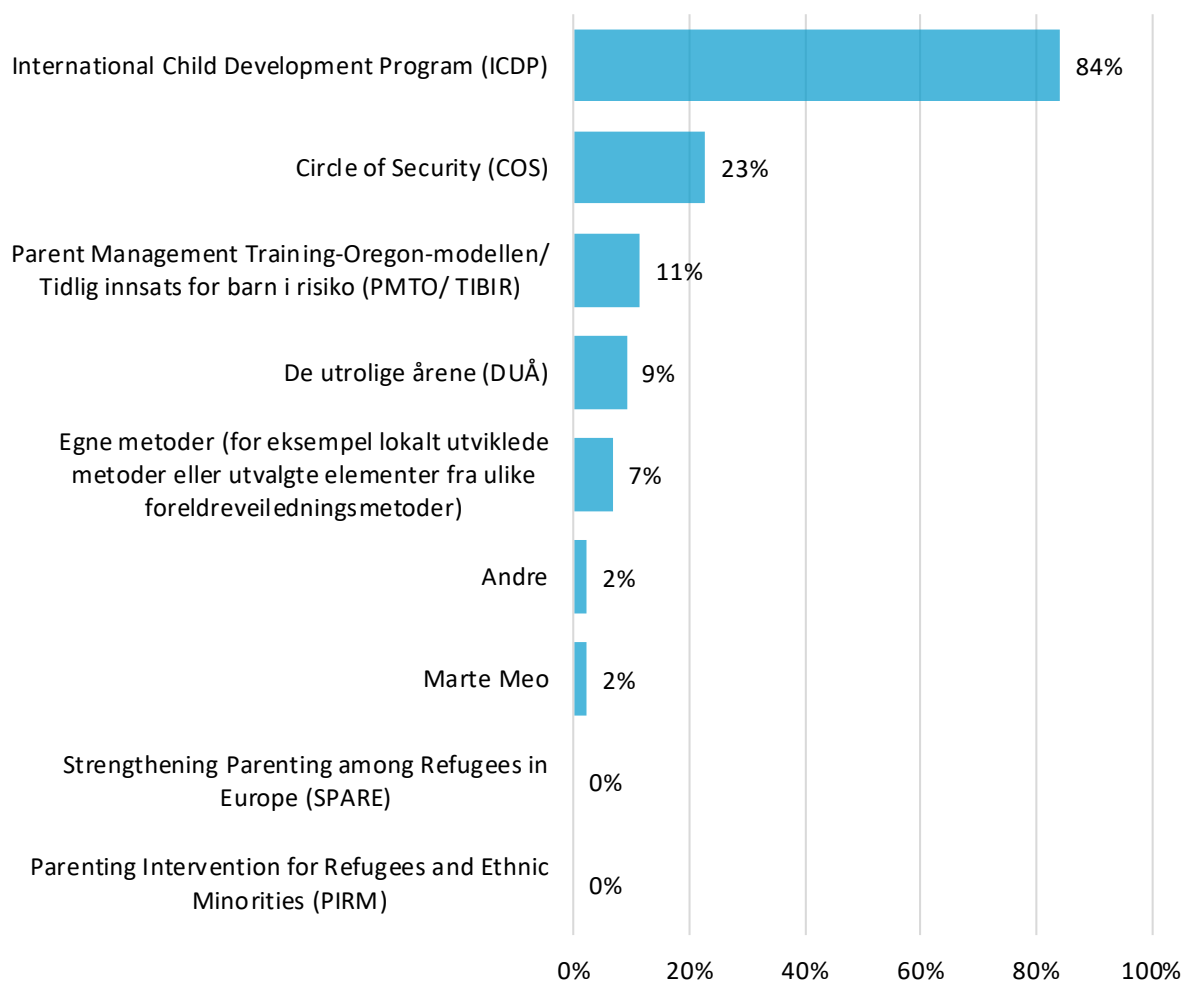

41 prosent av respondentene i undersøkelsen, tilsvarende 114 kommuner, oppga at de ikke tilbyr foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag. Blant disse 114 respondentene, oppga 44 respondenter at de imidlertid har nært forstående planer om å opprette et tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet.

Kommunene med nært forestående planer om å opprette tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram fikk spørsmål om hvilke(n) metode(r) de har planer om å bruke i foreldreveiledningen i fremtiden og hvorfor. Et flertall av disse kommunene (84 prosent) oppgir at de har planer om å benytte ICDP som metode. Intervjuene viser at mange kun kjenner til ICDP som foreldreveiledningsmetode, og at dette ofte henger sammen med at de har fått metoden anbefalt fra andre kommuner eller fra direktoratene som har tilbudt opplæring. Videre er det 23 prosent av respondentene som oppgir at de vil benytte COS, 11 prosent som oppgir at de vil bruke PMTO/TIBIR og 9 prosent som oppgir at de vil bruke DUÅ. En relativt liten andel (7 prosent) oppgir at de vil benytte «egne metoder». Nærmere analyser av respondentenes beskrivelser av egne metoder viser at kommunene som har svart dette kjenner til ulike metoder som brukes overfor andre målgrupper i kommunen, men ikke har avgjort hvilken metode som skal brukes.

Figur 3-8 Hvilke(n) metode(er) for foreldreveiledning ønsker kommunen å bruke til deltakere i introduksjonsprogram i fremtiden? - (flere kryss mulig)

n=44

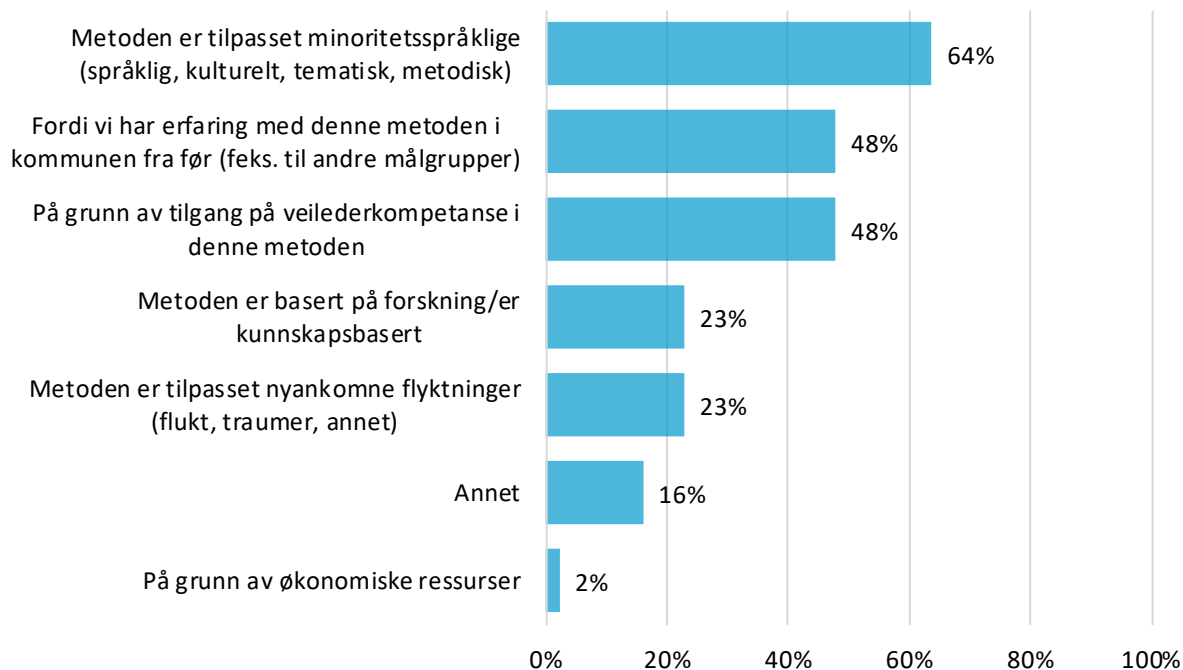
Figur 3-9 viser at kommunene som har nært forestående planer om å opprette tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i størst grad vektlegger at metoden er tilpasset minoritetsspråklige (64 prosent). Respondentene som har svart at de vil benytte ICDP har i snitt oppgitt denne begrunnelsen oftere enn respondenter som har svart at de vil bruke andre metoder.

Videre er det mange av kommunene med planer om å opprette foreldreveiledningstilbud til deltakere i introduksjonsprogram som begrunner valg av metode med at kommunen har erfaring med metoden fra før (for eksempel til andre målgrupper) (48 prosent) og med at kommunen har tilgang på veilederkompetanse i metoden (48 prosent).

En noe lavere andel av respondentene med planer om å opprette tilbud har valgt metode fordi den er basert på forskning eller kunnskapsbasert (23 prosent). Tilsvarende som for gruppen med informanter med tilbud om foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet i dag, viser intervjuene med informantene som har planer om å opprette et slikt tilbud at noen har et bevisst forhold til metodenes egnethet for målgruppen mens andre er usikre på hvilke metoder som finnes og forskjellene mellom dem.

16 prosent av respondentene som har nært forestående planer om å etablere tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram oppgir svaralternativet «annet» og har beskrevet dette nærmere i åpent svarfelt. De fleste av svarene går ut på at de vil velge de(n) metode(n)e de har hørt om eller som det virker enkelt å få opplæring i.

Figur 3-9 Hvorfor ønsker kommunen å bruke denne/disse metodene for foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram? - (flere kryss mulig)

n=44

Fordelingen på svaralternativene i Figur 3-7 hvor respondentgruppen er kommuner som allerede har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram er nokså lik som i Figur 3-9 hvor respondentgruppen er kommuner med planer om å opprette tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. En sammenlikning av fordelingene viser imidlertid at tilgang på veilederkompetanse var alternativet som flest kommuner med eksisterende tilbud oppgir, mens metodens tilpasning til minoritetsspråklige er den begrunnelsen for metodevalg som er valgt av flest kommuner med planer om å opprette tilbud. I begge respondentgruppene er det økonomiske ressurser som i minst grad er valgt som begrunnelse for valg av metode. Dette kan skyldes at respondentene (ledere av introduksjonsprogram og foreldreveiledere) i liten grad tar økonomiske ressurser i betraktning fordi det er andre aktører eller nivåer i kommunen som tar avgjørelser knyttet til budsjett og økonomi. Den lave andelen kan også bety at det ikke er betydelige forskjeller i økonomisk ressursbruk knyttet til de ulike metodene og at det dermed ikke er en avgjørende faktor for hvilken metode som velges.

ULIKE METODER FOR FORELDREVEILEDNING

Det finnes både effektstudier og brukerevalueringer av flere foreldreveiledningsmetoder. Det finnes imidlertid lite systematisert kunnskap om foreldreveiledning rettet mot nyankomne innvandrere. Vi har kartlagt *hvilke* metoder kommunene benytter når de gir foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram, men har ikke foretatt en evaluering eller vurdering av metodene ut over å gjengi kommunenes erfaringer.

Under gis en kort beskrivelse av de ulike foreldreveiledningsmetodene som kommunene bruker til deltakere i introduksjonsprogram, med vekt på tilnærming, målgruppe og kunnskap om metodens virkning på minoritetsspråklige foreldre.

International Child Development Program (ICDP) er veiledningsprogram som har som mål å styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge. Programmet bygger på nyere kulturorientert utviklingspsykologi. ICDP er et lavterskel veiledningstiltak som retter seg mot omsorgsgivere for barn i alderen 0-18 år og skal styrke deres psykososiale omsorgskompetanse. Programmet er gjort enkelt med hensikt slik at omsorgsgivere uavhengig av bakgrunn kan forstå de enkle budskapene om psykososial omsorg for barn.

I håndbok for ICDP-veiledere¹⁹ fremkommer følgende målsetting for ICDP:

- Fremme positiv oppfatning av og holdning til barnet
- Fremme omsorgsgivers oppfatning av seg selv som kompetent og mestrende
- Påvirke omsorgsgiverens forståelse av hvor viktig samhandlingen mellom omsorgsgiveren og barnet er for barnets utvikling

Programmet og veiledningen skal være kultursensitivt. Kultursensitivitet er både en kompetanse og en holdning hos fagpersonene som yter veiledningen. ICDP bygger på en definisjon av som sier at «[k]ultursensitivitet dreier seg om en åpen og undersøkende innstilling, og kulturell kompetanse handler om veilederens evne til å identifisere forhold som har med kultur å gjøre. Det handler om å forsøke å forstå kulturen til familien og sette seg inn i verdiene de lever med [...].»²⁰ Dette stiller store krav til evnen til å reflektere over egen kultur og at man ser på sitt eget system av regler og

¹⁹ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet: Håndbok for ICDP-veiledere (2016)

²⁰ Sundfjord, Silja og Rebetez, Augustin. *Retningslinjer for kultursensitivt barnevern*. Universitetet i Tromsø. Hentet fra: <https://uit.no/prosjekter/prosjektsub?p_document_id=349411&sub_id=426087>

normer, som ett av flere mulige og legitime. Kulturen må forstås kontekstuell og dynamisk og vil variere med person og situasjon. Det er et mål at veilederen sammen med familien søker å forstå deres kultur som et produkt av både familiens aktuelle utfordringer (situasjonsforståelse) og deres bakgrunn.²¹

Det er utviklet en versjon av ICDP som er spesielt tilpasset foreldre med minoritetsbakgrunn, som blant annet inneholder flere møter enn standardversjonen. I denne versjonen er det ønskelig at én av to veiledere i veilederparet selv skal ha minoritetsspråklig bakgrunn for å kunne nå foreldrene på deres eget morsmål. ICDP minoritetsversjon er ment å skulle bidra til å bygge bro mellom foreldrenes erfaringer fra opprinnelseslandet og Norge, og en minoritetsveileder om kjenner foreldrene i gruppen sin kultur kan bruke egne eksempler og bidra til forståelse og refleksjon hos foreldrene.

Ungsinn (2017) har vurdert ICDP til evidensnivå 3 av 5. Dette evidensnivået innebærer at det finnes *noe dokumentasjon* om tiltakets effekt og at det dermed finnes noe indikasjon på at tiltaket er virksomt, men at det kan være noe usikkerhet knyttet til funnene.²²

En studie gjort av Skar et al. (2014)²³ viser at ICDP-veiledning kan ha noe forskjellig virkning på etnisk norske mødre og pakistanske mødre. De norske mødre rapporterte positive endringer knyttet til engasjement til barna og bruk av positive foreldrestiler, mens endringene ikke var statistisk signifikant for de pakistanske mødre. I intervjuer med de pakistanske mødre fremkom det at de brukte mer tid med barna og kommuniserte bedre med barna enn før. De oppga videre at veiledningen hadde medført positive endringer i parforholdet og utvikling av sosiale bånd med andre kvinner.

Tiltakseier av ICDP er Bufdir og ICDP Norge. Fagansvarlig i Bufdir kvalitetssikrer opplæringen av trenere, og disse trenere kan lære opp trenere fra kommuner og institusjoner, som kan lære opp veiledere. Bufetat har et nasjonalt implementeringsteam i Familievernet, som omfatter fem regionale team som sørger for implementering gjennom regelmessig opplæring av veiledere i hver region.

IMDi, Bufdir og Bufetat skal sammen arrangere fire nye kurs for sertifisering av ICDP-veiledere i 2020. På hvert av kursene deltar tolv kommuner med to ansatte hver.

Les mer:

- Om metoden: <https://www.icdp.no/>
- Ungsinn (2017) sin kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket, samt kilder til mer forskning om ICDP: https://ungsinn.no/post_tiltak_arkiv/icdp-2-utg/

Circle of Security (COS) er et program som bygger på tilknytningsteori og forskning om psykoedukativ metodikk. Målet er å utvikle omsorgspersoners evner og kompetanse til å bygge en trygg relasjon med sine barn. I COS er den følelsesmessige og reflekterende delen av programmet viktigere enn å lære teknikker om hvordan å takle barns atferd. Tilnærmingen innebærer at foreldre skal reflektere over egne utfordringer i foreldrerollen og går således aktivt inn i det som er vanskelig.

²¹ Ibid

²² Se Ungsinn sin struktur for nye kriterier her: https://ungsinn.no/post_artikkel/ungsinn-klassifiseringsstruktur/ og kriterier for klassifisering her: https://ungsinn.no/post_artikkel/klassifiseringskriterier-nye-kriterier/

²³ Skar, A.-M. S., von Tetzchner, S., Clucas, C. og Sherr, L. (2014). «The Impact of a Parenting Guidance Programme for Mothers with an Ethnic Minority Background», i: *Nordic Journal of Migration Research* 4(3). Hentet fra: <https://content.sciendo.com/view/journals/njmr/4/3/article-p108.xml?lang=en>

Slik skiller metoden seg fra enkelte andre foreldreveiledningsprogrammer. «Trygghetssirkelen» – en sirkel som illustrerer barnas og foreldrenes behov for både tilknytning og utforskning, er selve utgangspunktet for programmet.

COS har en terapeutisk versjon for barn og foreldre som har eller er i ferd med å utvikle tilknytningsproblemer (COS Virginia - Familiemodellen) og et forebyggende program (COS Parenting/ COS-P). COS Familiemodellen er individuelt rettet veiledning over 20-30 timer. Den individuelle veiledningen er basert på videoopptak av samspill mellom foreldre og barn. COS-P er et gruppebasert kurs med åtte møter. Gruppeveiledningen inneholder eksempelvideoer som viser eksempler på situasjoner mellom foreldre og barn, og gruppeveilederen skal stille spørsmål og diskusjonspunkter ut fra en manual knyttet til innholdet i videoene. Personer kan gi veiledning med COS-P-metoden etter fire dager kurs.

Ungsinn sin vurdering av COS Familiemodellen viser evidensnivå 2 av 4 (2012), som betyr at det er *sannsynlig virksomt* tiltak.²⁴ Ungsinn har også vurdert COS-P til evidensnivå 2 av 4 (2012). Det betyr at det foreligger en teori som sannsynliggjør effekt av tiltaket på målgruppen. Det er ikke funnet dokumentasjon om tilpasning av COS til minoritetsspråklige eller nyankomne flyktninger.

I Norge implementeres versjonen COS International/COS Parenting (COS-P) av Stig Torsteinson og Ida Brandtzæg og Nasjonalt kompetansenettverk for sped- og småbarns psykiske helse. RBUP Øst og Sør implementerer versjonen COS Virginia.

Les mer:

- Om metoden: <https://www.circleofsecurityinternational.com/>
- Ungsinn sin beskrivelse og vurdering av tiltaket, samt kilder til forskning om COS Familiemodellen: https://ungsinn.no/post_tiltak/circle-of-security-cos-virginia-familiemodellen/
- Ungsinn sin beskrivelse og vurdering av tiltaket, samt kilder til forskning om COS Parenting: https://ungsinn.no/post_tiltak/circle-of-security-cos-international-parenting/

Parenting Management Training – Oregon/Tidlig innsats for barn i risiko (PMTO/TIBIR) er et veiledningsprogram som tar utgangspunkt i å skape en positiv relasjon mellom barn og foreldre for å redusere alvorlig problematferd hos barn. Teorien som ligger til grunn for programmet er at mennesker lærer gjennom det sosiale spillet med hverandre. Negative samværsformer mellom foreldre og barn kan være med på å utvikle problematferd, og foreldrene blir sett på som barnas viktigste hjelpere i å endre denne atferden. Programmet går ut på å gi foreldrene ferdigheter som vil gjøre dem bedre til å møte barna på en god og utviklingsfremmende måte.

PMTO og TIBIR bruker samme metode men med ulik dybde og tid. PMTO er behandlende mens TIBIR er mer rådgivende. PMTO/TIBIR gis ikke universelt. TIBIR gis som selektert eller indikert tiltak, altså foreldre i henholdsvis risiko eller som har problemer som må behandles. PMTO gis som indikert tiltak som primær- eller sekundærforebygging.

Ungsinn sin vurdering av PMTO viser evidensnivå 5 av 5 (2018), noe som betyr at det foreligger *sterk dokumentasjon* på at tiltaket er virksomt når det utøves i ordinær praksis i Norge. Ungsinn har vurdert TIBIR Rådgiverversjonen til evidensnivå 4 av 5 (2015), som innebærer at det foreligger *tilfredsstillende dokumentasjon* på at tiltaket er effektivt, noe som gir gode indikasjoner på at tiltaket

²⁴ Se Ungsinn sin struktur for gamle kriterier her: <https://ungsinn.no/post_artikkel/prinsipper-for-kllassifisering-i-ungsinn/> og kriterier for klassifisering her: <https://ungsinn.no/post_artikkel/kllassifiseringskriteriene-i-ungsinn/>

er virksomt men at det kan være usikkerhet om effektene som er funnet gjelder i ordinær praksis. TIBIR Foreldregruppeintervensjonen er vurdert til evidensnivå 4 av 4 (2013) – *dokumentert virksomt tiltak*.

Det er gjennomført en effektstudie av foreldreveiledning med metoden PMTO på mødre fra Somalia og Pakistan med barn mellom 3 og 9 år. Studien viser at deltakelse i foreldreveiledning med PMTO resulterte i reduksjon av hard disiplin og økt positiv utøvelse av foreldrerollen. Studien viste også en nedgang i mødrerapporterte atferdsproblemer blant barna. Lærerrapportene viste imidlertid ingen signifikant påvirkning på atferdsproblemer eller sosial kompetanse i barnehage eller skole.²⁵

Tiltaket er utviklet ved Oregon Social Learning Center. Det er Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU, tidligere Atferdssenteret) som har de norske rettighetene. NUBU har fem regionkoordinatorer som blant annet jobber med implementering.

Les mer:

- Om metodene: <https://www.nubu.no/PMTO/> og <https://www.pmt.no/tilbud-til-familier/tibir>
- Ungsinn sin kunnskapsoppsummering og klassifisering av PMTO, samt kilder til mer forskning: https://ungsinn.no/post_tiltak_arkiv/parent-management-training-the-oregon-model-pm-to-som-individuell-foreldreveiledning-2-utg/
- Ungsinn sin kunnskapsoppsummering og klassifisering av TIBIR rådgiverversjonen, samt kilder til mer forskning: https://ungsinn.no/post_tiltak_arkiv/tibir-radgiverintervensjonen/
- Ungsinn sin kunnskapsoppsummering og klassifisering av TIBIR foreldregruppeintervensjonen, samt kilder til mer forskning: https://ungsinn.no/post_tiltak/tidlig-innsats-for-barn-i-risiko-tibir-foreldregruppeintervensjonen/

De utrolige årene (DUÅ) består av både universalforebyggende og tilrettelagte programmer for å fremme positivt samspill mellom foreldre og barn. Målgruppene for programmene er foreldre med barn i alderen 0-12 år. Ungsinn har vurdert De utrolige årene BASIC for barn i alderen 3-12 år som har eller som er i risiko for å utvikle atferdsproblemer, og De utrolige årenes universalprogram «Oppmerksomme og utviklingsstøttende foreldre» for foreldre med barn i alderen 2-6 år. Målet med programmene er å styrke relasjonen mellom foreldre og barn, fremme barnas psykiske helse, redusere atferdsproblemer og styrke barnas sosiale kompetanse og evne til emosjonsregulering. Dette gjøres ved å trygge foreldre i foreldrerollen og styrke deres kompetanse i å forebygge og behandle atferdsproblemer, samt gi barna god utviklingsstøtte. Metoden fokuserer på at deltakerne skal utvikle sine ferdigheter og kunnskap innen god samhandling, og har et stort fokus på positivt samvær og lek.

Ungsinn har vurdert DUÅ foreldretreningsprogram til evidensnivå 4 av 4 (2009), som betyr at det er et *dokumentert virksomt* tiltak.

Det er gjennomført en evaluering av DUÅ for foreldre med minoritetsetnisk bakgrunn i Danmark. Evalueringen tilsier at foreldrene som deltok blant annet fikk innsikt i hvordan de kunne sette grenser og løse konflikter.²⁶ Det er også gjort en casestudie av DUÅ for nylig ankomne flyktninger i Løten

²⁵ Bjørknes, R., Manger, T. "Can Parent Training Alter Parent Practice and Reduce Conduct Problems in Ethnic Minority Children? A Randomized Controlled Trial.", i: *Prev Sci* 14, 52–63 (2013). Hentet fra: <<https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11121-012-0299-9>>

²⁶ Les mer om den danske effektevalueringen av DUÅ og etniske minoriteter her: <<https://www.integrationsviden.dk/familie-sundhed/1.-udsatte-familier/projekt-om-understottelse-af-foraeldrekompeterencer-hos-udsatte-foraeldre-med-minoritetsetnisk-baggrund>>

kommune.²⁷ Veiledningen ble tilpasset med bruk av tverrkulturell dialog og kulturtolker, og studien viser hvordan deltakerne oppfatter den kulturelle ansvarligheten i programmet. Studien konkluderer blant annet med at DUÅ har potensial til å inneholde inkluderende og kulturelt ansvarlig kommunikasjon og at tolkens utvidede rolle i dette tilfellet bidro til at deltakerne fikk en arena hvor de kunne opprettholde sin status som foreldre.

En evaluering av DUÅs foreldreveiledningsprogram, samt et «Measurement feedback system» (MFS) i arbeidet med nyankomne flyktninger og etniske minoriteter er under utvikling, under navnet Supported Parenting Intervention for Refugees and Ethnic Minorities (PIRM).²⁸

Programmet er opprinnelig fra USA. Implementeringsansvarlig i Norge er de fire regionale kunnskapssentrene for barn og unges psykiske helse og barnevern – RKBU Nord, RKBU Midt-Norge, RKBU Vest og RBUP Øst og Sør.

Les mer:

- Om metoden: <https://dua.uit.no/om/>
- Ungsinn sin beskrivelse og vurdering av tiltaket, samt kilder til mer forskning på DUÅ: https://ungsinn.no/post_tiltak/de-utrolige-arene-dua-foreldretreningprogram/

Marte Meo er en veiledningsmetode som går ut på styrke samspillet og relasjonen mellom foreldre og barn. Metoden baserer seg på moderne utviklingspsykologi og foreldrenes egne muligheter til å endre samspillet med barn (empowerment). I tilnærmingen brukes analyse av video av foreldre og barnet for å se på hva som foregår i samhandlingen og kommunikasjonen mellom barn og foreldre. Fokuset ligger blant annet på å forstå barnets signaler. Videoanalysen brukes som utgangspunkt for å forbedre samspillet og endre foreldrenes praksis. Marte Meo er således en tydelig løsningsorientert metode.

Marte Meo har primært blitt brukt selektivt, men kan også brukes forebyggende. Tiltaket varer mellom seks og ti uker. Det er gjort en norsk effektstudie av Marte Meo for familier med barn mellom 2-24 år og utfordringer i relasjonen til barnet (ikke spesifikt for minoritetsspråklige). Studien viste effekt på kort sikt i foreldre-barn-interaksjon blant foreldre med problematiske interaksjoner, depressive foreldre og delvis blant foreldre med avhengig og paranoide personlighetstrekk. Studien viste imidlertid ingen effekt blant relativt velfungerende familier, noe som taler for at den i mindre grad bør brukes universelt.²⁹

Les mer:

- Om metoden: <http://www.martemeo.no/marte-meo-metoden/>

²⁷ Danbolt, A.-M. V. (2019). *Cultural responsiveness in the Incredible Years parenting programme for refugees – a case study*. Inland Norway University of Applied Sciences

²⁸ Les mer her: https://uit.no/prosjekter/prosjekt?p_document_id=615150

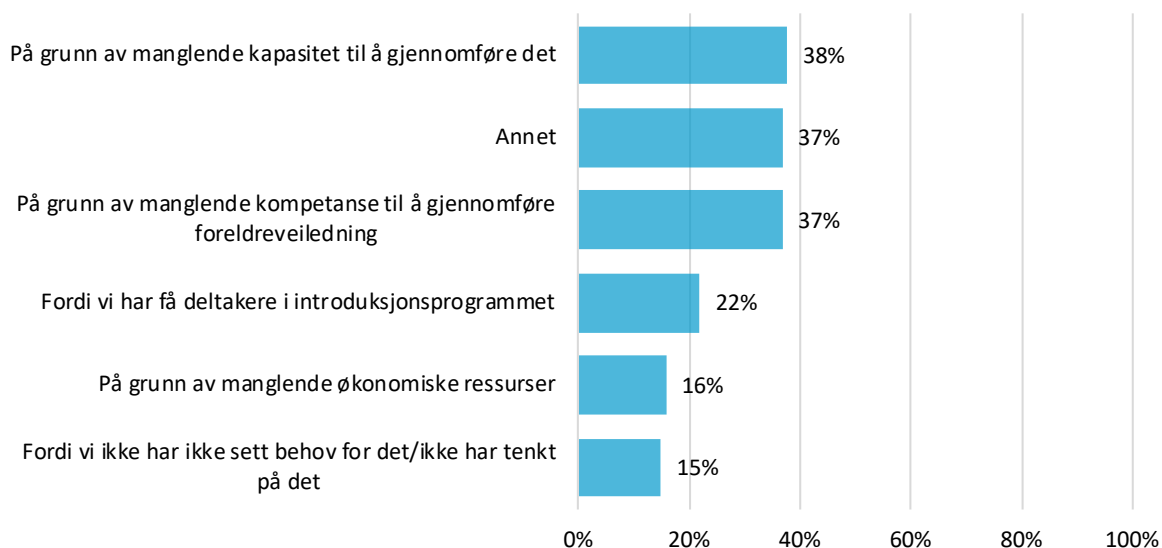
²⁹ Høivik, M. S., Lydersen, S., Drugli, M. B., Onsjøen, R., Hansen, M. B., og Nielsen, T. S. B. (2015). "Video feedback compared to treatment as usual in families with parent-child interactions problems: A randomized controlled trial", i: *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 9, Article 3. Hentet fra: <https://psycnet.apa.org/record/2015-07713-001>

3.4 ÅRSAKER TIL AT KOMMUNER IKKE HAR TILBUD OM FORELDREVEILEDNING

41 prosent av respondentene i undersøkelsen, tilsvarende 114 kommuner, oppga at de ikke tilbyr foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet i dag. Disse fikk spørsmål om hva som er årsaken til at de ikke har et slik tilbud.

Som vist i Figur 3-10 er den vanligste årsaken til at kommunene ikke tilbyr foreldreveiledning manglende kapasitet til å gjennomføre foreldreveiledning (38 prosent) og manglende kompetanse til å gjennomføre foreldreveiledning (37 prosent). Funn fra intervjuene viser at ledere av introduksjonsprogram opplever at mange oppgaver skal løses og at man noen ganger må prioritere hva de ansatte skal bruke tiden på, dersom man har begrenset med kapasitet.

Figur 3-10 Hvorfor har ikke kommunen tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram? (flere kryss mulig)

n=114

Videre er det en betydelig andel respondenter (37 prosent) som har valgt svaralternativet «annet» og som har utdypet svaret i åpent svarfelt. Analysene viser at de fleste svarene er beskrivelser av *hvorfor* kommunen har manglende kapasitet – eksempelvis på grunn av organisasjonsendringer eller kommunesammenslåing, eller *hvorfor* kommunen har manglende kompetanse – for eksempel fordi veiledere med kompetansen har sluttet eller fordi ansatte i kommunen er under kursing for å bli godkjent veileder. Andre grunner som nevnes er at det er få deltakere i introduksjonsprogrammet med behov – enten fordi alle har fått foreldreveiledning før og kommunen ikke bosetter nye flyktninger eller fordi få deltakere har barn. Videre er det noen få respondenter som oppgir at det har vært praktisk utfordrende å gi tilbud om foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet, blant annet med tanke på å koordinere deltakernes ulike timeplaner.

Figur 3-10 viser at 16 prosent av respondentene opplever at manglende økonomiske ressurser står i veien for å tilby foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet. Det er også en liten andel (15 prosent) som oppgir at de ikke har tilbud om foreldreveiledning i introduksjonsprogram fordi de ikke har sett behov for det eller ikke har tenkt på det (15 prosent). Manglende kapasitet er den vanligste årsaken til at store kommuner ikke har tilbud om foreldreveiledning (50 prosent). Manglende kapasitet og manglende kompetanse er også den fremste årsaken blant mellomstore

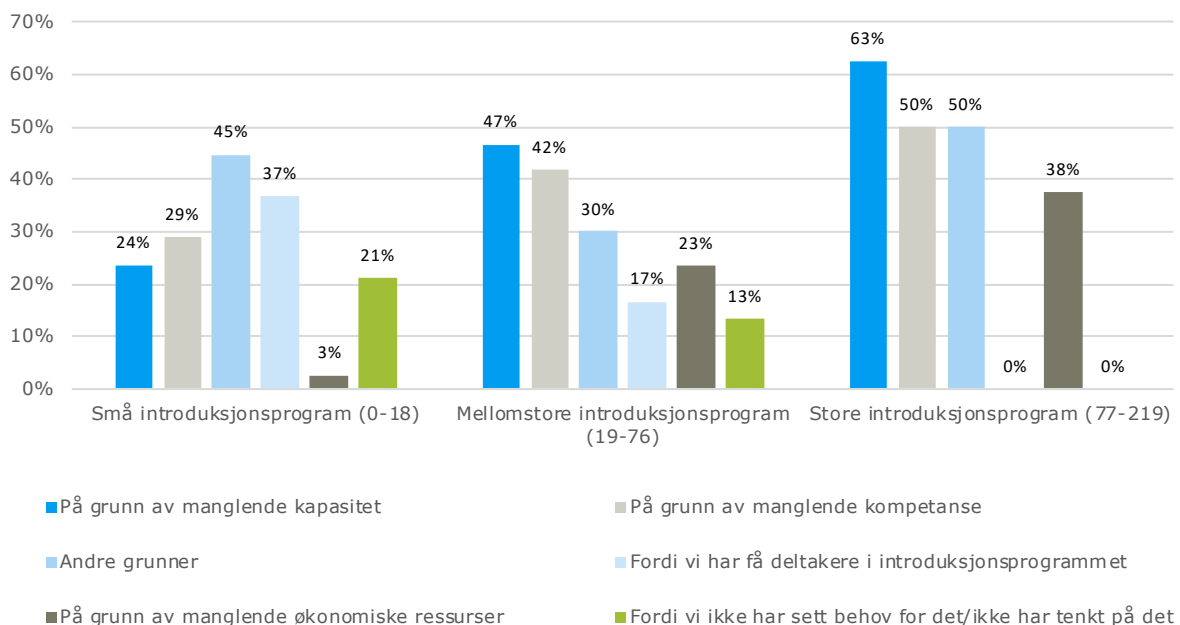
kommuner (hhv. 41 prosent og 45 prosent) og blant små kommuner (hhv. 35 prosent og 32 prosent). På samme måte viser analysene at relativt flere kommuner med store introduksjonsprogram trekker frem manglende kapasitet og manglende kompetanse som årsaker (hhv. 63 prosent og 50 prosent), enn kommuner med mellomstore introduksjonsprogram (hhv. 47 prosent og 30 prosent) og kommuner med små program (hhv. 24 prosent og 45 prosent).

Ikke overraskende er det kommuner med de minste introduksjonsprogrammene som i størst grad oppgir at de ikke har tilbud om foreldreveiledning i dag fordi de har få deltakere i introduksjonsprogrammet (37 prosent), sammenliknet med kommuner med mellomstore program (17 prosent) og kommuner med store program (0 prosent). Kommuner med de minste introduksjonsprogrammene oppgir også i snitt oftere at de ikke har sett behov for det eller ikke har tenkt på det (21 prosent) enn kommuner med mellomstore program (13 prosent) og kommuner med store program (0 prosent).

Vi finner videre at kommuner med store introduksjonsprogram i snitt oftere oppgir manglende økonomiske ressurser som grunn til at de ikke har tilbud om foreldreveiledning (38 prosent), enn kommuner med mellomstore introduksjonsprogram (23 prosent) og kommuner med små introduksjonsprogram (3 prosent).

Disse fordelingene vises i Figur 3-11.

Figur 3-11 Hvorfor har ikke kommunen tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram? (Prosent, fordelt på antall deltakere i introduksjonsprogram, flere kryss mulig)

Note: Gjelder kun kommuner som har tilgjengelig data om deltakere i introduksjonsprogram og som har svart at de ikke har foreldreveiledning som en del av introduksjonsprogrammet, n=107

Note: Det er kun én av kommunene med de største introduksjonsprogrammene som ikke har foreldreveiledning og de er derfor ikke med i denne grafikken

4 ORGANISERING AV TILBUD OM FORELDREVEILEDNING I INTRODUKSJONSPROGRAMMET

I dette kapitlet gjør vi rede for hvilke aktører som benyttes til å gi foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. Vi presenterer også resultater fra kartleggingen knyttet til kommunenes tilgang til kompetanse og finansiering av tilbudene, samt hva kommunene opplever som viktige forutsetninger for etablering og implementering av foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet. På bakgrunn av dette kan vi si noe om hvordan foreldreveiledningen er organisert.

Boks 4-1 Oppsummering av organisering av tilbud om foreldreveiledning i introduksjonsprogram

Undersøkelsen viser at det i all hovedsak er kommunalt ansatte som gir foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. En stor andel av veilederne er ansatt i enhet som er ansvarlig for introduksjonsprogrammet, men det er også svært utbredt å benytte ansatte i andre kommunale tjenester, spesielt helsetjeneste. Undersøkelsen viser at det er svært vanlig å involvere ansatte i flere ulike tjenester innad i kommunen.

75 prosent av respondentene oppgir at det finnes personer i kommunen som er sertifisert til å yte foreldreveiledning. Litt over to tredjedeler av disse kommunene har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag, mens i underkant av en fjerdedel har ikke det. Flertallet av respondentene har tilegnet seg kompetanse på foreldreveiledning gjennom opplæring av ansatte. Det er også en del kommuner som innhenter veilederkompetanse og tolkekompetanse gjennom interkommunale samarbeid. Dette gjelder i størst grad små kommuner, men kan også være nødvendig i større kommuner.

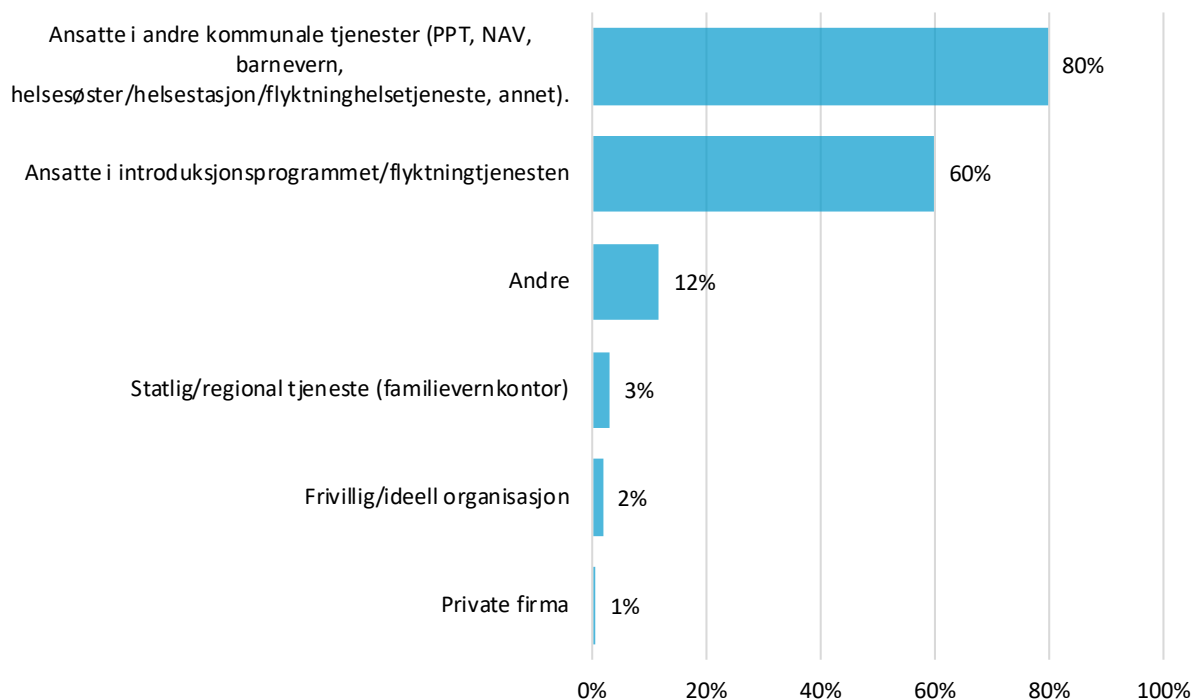
Videre viser undersøkelsen at kommunene som har tilbud i dag finansierer tiltaket med kommunens frie inntekter og tilskuddsordninger i omtrent like stor grad. Av tilskuddsordninger er spesielt integreringstilskuddet en viktig finansieringskilde.

Kommunene som ikke har tilbud om foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet i dag opplever spesielt tilgang til veilederkompetanse og menneskelige ressurser som viktige forutsetninger for å kunne opprette tilbud. Tilrettelegging for kompetanseheving og tverrsektorielle samarbeid er noen av forutsetningene som oppfattes som viktig av mange veiledere. Flere av veilederne trekker også frem et ønske om å være del av et større miljø som jobber med foreldreveiledning.

4.1 HVILKE TJENESTER TILBYR FORELDREVEILEDNING TIL DELTAKERE I INTRODUKSJONSPROGRAM

Undersøkelsen viser at det i all hovedsak er kommunalt ansatte som gir foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. Et flertall av respondentene oppgir at kommunale tjenester slik som PPT, NAV, barnevern, helsesøster etc. gir foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet (80 prosent). Videre er det utbredt at ansatte i introduksjonsprogrammet gir foreldreveiledning (60 prosent).

Figur 4-1 Hvem gir foreldreveiledningen overfor deltakere i introduksjonsprogram i din kommune? - (flere kryss mulig)

n=162

Analysene viser at store og mellomstore kommuner i snitt oftere oppgir at ansatte i introduksjonsprogrammet eller flyktningtjenesten som gir foreldreveiledning (hhv. 67 prosent og 66 prosent), sammenliknet med små kommuner (49 prosent). Tilsvarende ser vi at kommuner med aller flest deltakere i introduksjonsprogram i snitt oftere oppgir at ansatte i introduksjonsprogrammet/flyktningtjenesten gir foreldreveiledningen (73 prosent) sammenliknet med kommuner med færre deltakere (60 prosent i snitt for alle respondentene). Kommunene med de aller største introduksjonsprogrammene oppgir i snitt også sjeldnere at ansatte i andre kommunale tjenester gir foreldreveiledningen (67 prosent) sammenliknet med kommuner mer færre deltakere (80 prosent i snitt for alle respondentene).

Disse funnene tyder på at små kommuner oftere innhenter kompetanse og/eller ressurser fra andre kommunale tjenester for å gi foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. Små kommuner har ofte et mindre tjenesteapparat og kan derfor være avhengig av samarbeid med andre tjenester. Dette bekreftes av intervjuene med representanter fra kommunene. Noen informanter foreller også at de vil få nødvendig veilederkompetanse etter kommunesammenslåing.

Videre ser vi noen forskjeller i hvilke aktører som yter foreldreveiledningen ut fra hvilke metoder som benyttes. Kommuner som bruker COS oppgir i snitt oftere at ansatte fra andre kommunale tjenester gir foreldreveiledningen til deltakere i introduksjonsprogrammet (96 prosent) sammenliknet med kommuner som bruker ICDP (78 prosent) og «egne metoder» (79 prosent). Kommuner som bruker ICDP og egne metoder har derimot i snitt oftere svart at ansatte i introduksjonsprogrammet gir foreldreveiledningen (hhv. 64 prosent og 65 prosent), sammenliknet med kommuner som bruker COS (46 prosent).

12 prosent av respondentene oppgir at «andre» aktører yter foreldreveiledning og har beskrevet dette nærmere i åpent svarfelt. Analysene av de åpne svarfeltene viser at noen kommuner bruker tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet med relevant yrkesbakgrunn, noen bruker språklige assistenter som jobber i skoleverket eller innleide sertifiserte morsmålstolker og noen bruker veiledere ansatt i en nabokommune.

Det er svært få respondenter som oppgir at statlig/regional tjeneste (familievernkontor), frivillig/ideell organisasjon eller private firma gir foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag. Videre ser vi at det hovedsakelig er kommunene med mange deltakere i introduksjonsprogram som benytter seg av frivillige eller ideelle organisasjoner til å gi foreldreveiledning.

I underkant av halvparten av respondentene oppgir én aktør som gir foreldreveiledning, mens litt over halvparten av respondentene oppgir to eller flere svaralternativer. Den desidert vanligste kombinasjonen blant disse respondentene er at ansatte i introduksjonsprogrammet/flyktningtjenesten og i andre kommunale tjenester (PPT, NAV, barnevern, helsesøster etc.) gir veiledningen. Flertallet av de som har oppgitt at andre kommunale tjenester gir foreldreveiledningen, har presisert at dette dreier seg om helesykepleiere eller ansatte i helsestasjon eller flyktningshelsetjeneste (83 prosent). En høy andel av respondentene (30 prosent) oppgir at ansatte i barneverntjenesten gir foreldreveiledning. Noe færre respondenter oppgir at ansatte i NAV (17 prosent) og pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) gir foreldreveiledningen.

Videre er det en høy andel respondenter (31 prosent) som oppgir «andre» kommunale tjenester enn de øvrige svaralternativene og som har beskrevet nærmere hvilke tjenester dette gjelder. Analysene av de åpne svarfeltene viser at relativt mange her nevner at ansatte i flyktningtjenesten eller voksenopplæringen gir foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram, noe som tilsier at svaralternativet «ansatte i introduksjonsprogrammet/flyktningtjenesten» skulle vært en del høyere enn 60 prosent. I tillegg oppgir enkelte respondenter at foreldreveilederne som brukes er ansatt i pedagogisk senter i kommunen, psykisk helse-team, barnehage eller familiesenter.

Intervjuene med representanter fra kommuner som har tilbud om foreldreveiledning bekrefter at det er utbredt å samarbeide om foreldreveiledning på tvers av kommunale enheter. I mange tilfeller handler det om at kompetansen til å yte foreldreveiledning finnes i andre kommunale tjenester enn den ansvarlige enheten for introduksjonsprogrammet, og at et tilbud til innbyggere har blitt utvidet til å bli en helt eller delvis obligatorisk del av introduksjonsprogrammet. I disse tilfellene kan flyktningtjenesten eller tilsvarende enhet fungere som en koordinator, som ordner det praktiske knyttet til lokaler, timeplan, innkalling til møter, og liknende, mens en veileder fra en annen kommunal er ansvarlig for å gi selve veiledningen.

Noen informanter forteller også at ledere i flere kommunale tjenester har gått sammen om å opprette tilbud om foreldreveiledning. De fremhever at kommunen som helhet vil være tjent med satsing på foreldreveiledning, og at det kan virke forebyggende og for eksempel bidra til å redusere antall barnevernssaker.

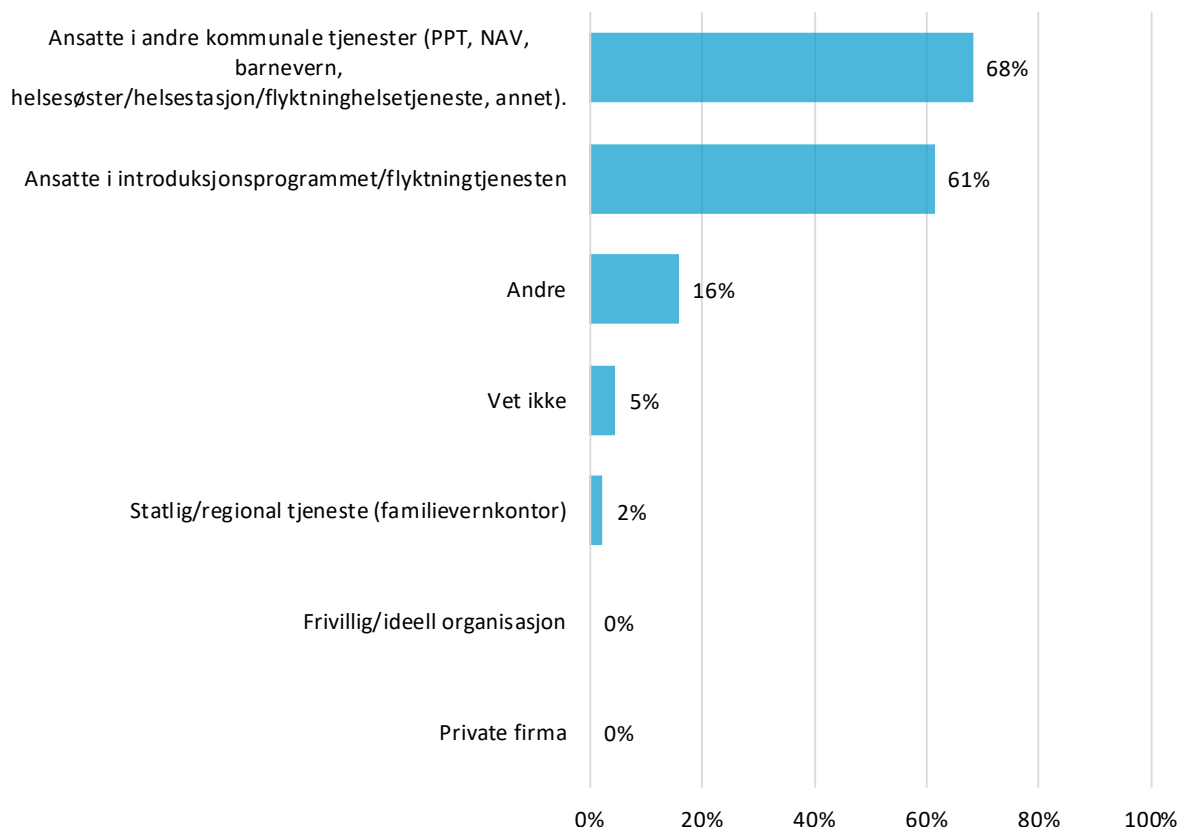
Respondentene som oppga at de *ikke* tilbyr foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet i dag, fikk spørsmål om hvilke aktører de planlegger skal gi foreldreveiledningen til deltakere i introduksjonsprogram når dette tilbudet blir etablert. De fleste av kommunene med planer om å opprette tilbud planlegger at ansatte i introduksjonsprogrammet/flyktningtjeneste (61 prosent) eller ansatte i andre kommunale tjenester (68 prosent) skal gi foreldreveiledningen. Ingen kommuner har planlagt at en frivillig/ideell organisasjon eller privat firma skal gi foreldreveiledningen.

16 prosent av respondentene oppgir at de planlegger at «andre» skal gi foreldreveiledningen og har beskrevet dette i et åpent tekstfelt. Analyser av de åpne svarfeltene viser at kommunene stort sett har beskrevet aktører som inngår i de andre svaralternativene, som helsestasjon, voksenopplæring og kommunepsykolog (andre kommunale tjenester) og familievernkontor (statlig/regional tjeneste). I tillegg er det et par respondenter som har oppgitt at de planlegger å bruke flyktinger som snakker godt norsk og som har kurs i foreldreveiledning som veiledere.

Respondentene som oppga at de planlegger at ansatte i andre kommunale tjenester enn flyktningtjeneste skal gi foreldreveiledningen, som for eksempel PPT, NAV, barnevern og helsetjeneste, oppgir i størst grad at de skal bruke helsesykepleiere eller ansatte i helsestasjon eller flyktinghelsetjeneste (63 prosent). Videre er det noen som planlegger å bruke ansatte i barneverntjenesten (20 prosent) og PPT (10 prosent). Det er imidlertid flere som oppgir at de ikke vet hvilke aktører som kommer til å gi foreldreveiledning når tilbudet opprettes.

Av de som har nært forestående planer om å tilby foreldreveiledning, har i overkant av halvparten oppgitt én tjeneste de ønsker å bruke, mens i underkant av halvparten av respondentene oppgir at de planlegger å involvere ansatte i to eller flere ulike kommunale tjenester. Av disse er det flest som ser for seg å involvere både ansatte i introduksjonsprogrammet/flyktningtjenesten og andre kommunale tjenester (40 prosent).

Figur 4-2 Har kommunen planlagt hvem som skal gi foreldreveiledningen overfor deltakere i introduksjonsprogram? Kryss av alternativene som stemmer for deg - (flere kryss mulig)

n=44

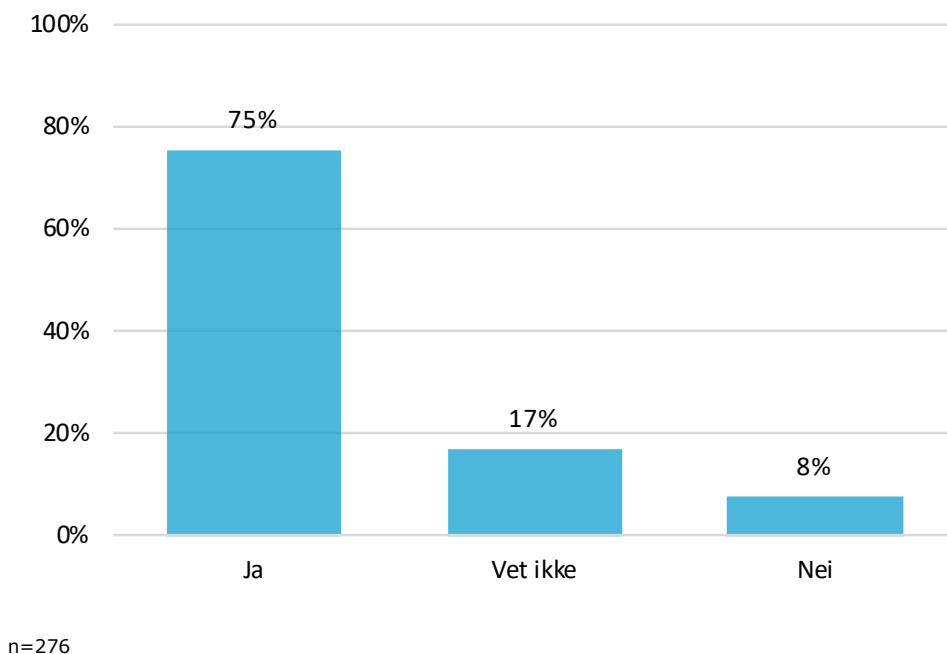
4.2 KOMPETANSE TIL Å GI FORELDREVEILEDNING

I dette delkapittelet gjør vi rede for funn knyttet til kommunenes kompetanse til å yte foreldreveiledning i kommunene og hvordan kommunene har tilegnet seg eller utviklet den nødvendige kompetansen.

Ifølge undersøkelsen finnes det personer sertifisert til å yte foreldreveiledning i tre fjerdedeler av kommunene (75 prosent).³⁰ Litt over to tredjedeler av disse kommunene har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag, noe som tilsvarer så godt som alle kommunene som gir foreldreveiledning til målgruppen i dag. I underkant av en fjerdedel har ikke tilbud i introduksjonsprogrammet. Disse resultatene betyr at kommunene som tilbyr foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram har tilgang til godkjente foreldreveiledere, samtidig som det finnes kompetanse til å yte foreldreveiledning i mange kommuner som ikke har tilbud til målgruppen i dag.

Blant kommunene som har svart «vet ikke» på spørsmålet om kompetanse, finner vi i all hovedsak kommuner som *ikke* har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet i dag, men også noen få av respondentene som oppgir at de har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet. Dette kan tyde på at det i en del kommuner er behov for å kartlegge hvilken kompetanse som finnes innad i egen kommune før etablering av tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet.

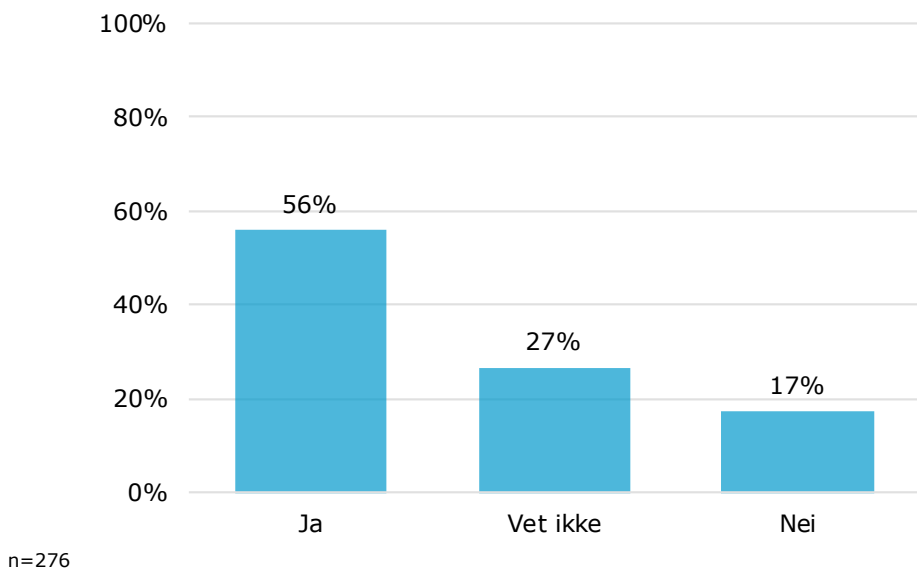
Figur 4-3 Finnes det personer i kommunen som er sertifisert til å yte foreldreveiledning?

³⁰ Svarene reflekterer fordelingen på bruk av ulike metoder, selv om «sertifisering» er et begrep som spesielt brukes innenfor ICDP.

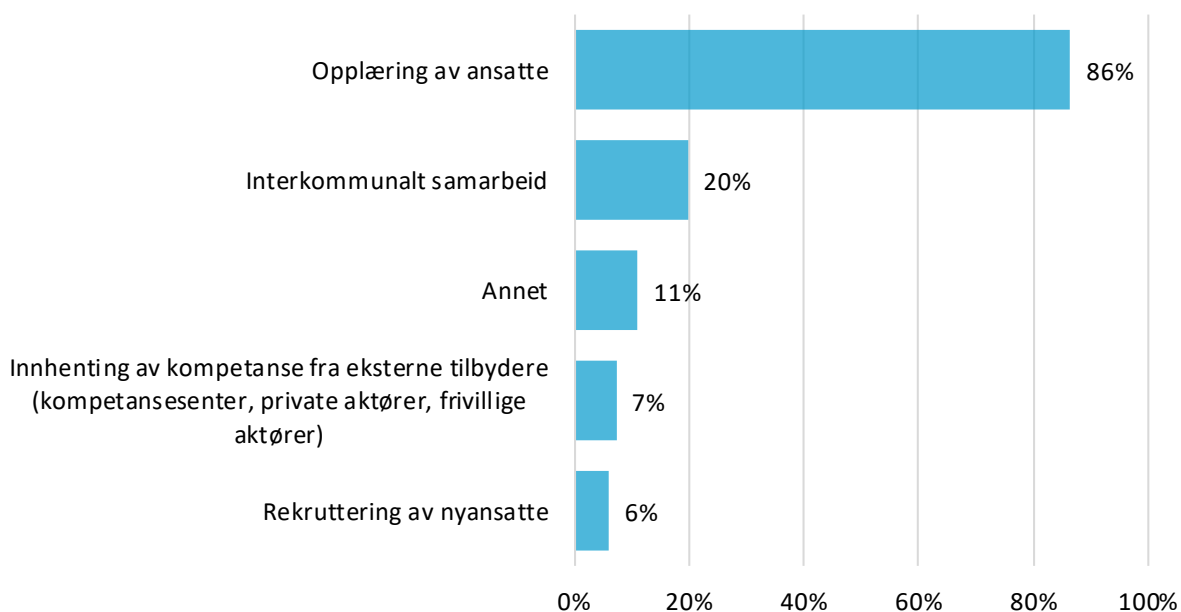
Videre viser undersøkelsen at litt over halvparten av respondentene (56 prosent) oppgir at det finnes tilbud om foreldreveiledning i kommunen til andre målgrupper enn deltakere i introduksjonsprogrammet. 27 prosent av respondentene oppgir at de ikke vet om det finnes andre innbyggere i kommunen som mottar foreldreveiledning, mens 17 prosent av respondentene oppgir at det ikke finnes tilbud om foreldreveiledning til andre målgrupper i kommunen. Samlet viser disse resultatene at det i en del kommuner finnes tilbud om foreldreveiledning til andre innbyggere, og at det dermed finnes strukturer og kompetanse som kan bygges videre på dersom kommunen skal utvide tilbudet til å gjelde deltakere i introduksjonsprogrammet.

Figur 4-4 Er det andre målgrupper enn deltakere i introduksjonsprogram som får tilbud om foreldreveiledning i kommunen i dag?

Kommuner som tilbyr foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet i dag ble spurt om hvordan de tilegnet seg veilederkompetansen. Resultatene Figur 4-5 viser at det er mest utbredt å lære opp ansatte til å bli foreldreveiledere (86 prosent). Det er også en del kommuner som har tilegnet seg veilederkompetanse gjennom interkommunalt samarbeid (20 prosent).

Figur 4-5 Hva gjorde kommunen for å etablere og tilegne seg denne kompetansen? (flere kryss mulig)

n=162

Samtlige av de store kommunene oppgir at de tilegnet seg kompetansen ved å gi opplæring til ansatte. I mellomstore kommuner og små kommuner er dette også det vanligste (hhv. 86 prosent og 77 prosent). Den samme tendensen vises når besvarelsene brytes ned på bakgrunn av antall deltakere kommunene har i introduksjonsprogram, hvor respondentene i snitt oftere svarer at de har gitt opplæring til ansatte jo flere deltakere i introduksjonsprogrammet.

Undersøkelsen viser imidlertid at små kommuner i snitt oftere oppgir at de ha tilegnet seg kompetansen gjennom interkommunalt samarbeid (28 prosent), enn mellomstore (17 prosent) og store kommuner (12 prosent). Antakelig har de små kommunene færre ansatte som kan gi foreldreveiledning, og dermed et større behov for å bruke kompetanse på tvers av kommunegrenser. Interkommunalt samarbeid er betydelig mer vanlig blant kommunene med færrest deltakere (37 prosent) og i kommuner med mellomstore introduksjonsprogram (20 prosent), enn i kommuner med store (12 prosent) og de aller største introduksjonsprogrammene (13 prosent). Dette viser at kommunene med små introduksjonsprogram oftere samarbeider med andre kommuner for å tilegne seg nødvendig kompetanse.

11 prosent av respondentene har krysset av for «annet» og har beskrevet dette nærmere i åpent svarfelt. Analysene av svarene viser at respondentene i hovedsak har oppgitt måter å tilegne seg kompetanse som hører inn under svaralternativet «opplæring av ansatte», for eksempel ved at de har brukt prosjektmidler fra Bufdir eller at de har benyttet allerede eksisterende kompetanse i andre kommunale enheter. Videre er det noen som oppgir at de har lært opp tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet til å bli foreldreveiledere.

Funnene viser at det vil være nyttig for kommuner som ikke tilbyr foreldreveiledning å skaffe oversikt over ansatte med foreldreveiledningskompetanse i andre tjenester i kommunen ved opprettelse av foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet. Det kan finnes kompetanse og strukturer å bygge videre på.

Kommuner som benytter ICDP svarer oftere at de har tilegnet seg kompetanse ved opplæring av ansatte sammenliknet med kommuner som benytter COS eller egne metoder. Kommuner som benytter COS som metode i foreldreveiledningen oppgir oftere at de har innhentet kompetansen gjennom interkommunale samarbeid enn kommuner som benytter ICDP som metode.

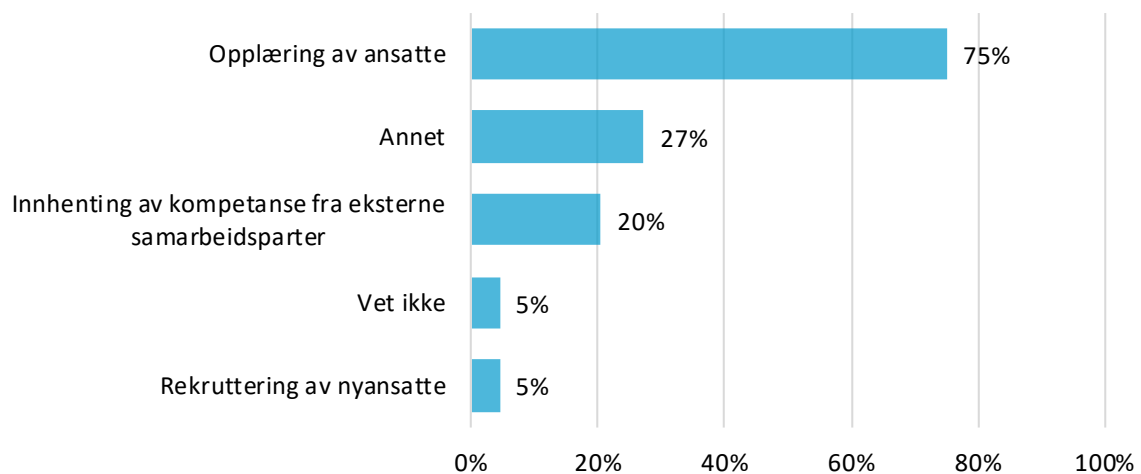

Kommuner som har nært forstående planer om å opprette foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet fikk spørsmål om hvordan de har tenkt å gå frem for å finne eller utvikle kompetanse til å gi foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. Et stort flertall av disse kommunene (75 prosent) oppgir at de har planer om å gi ansatte opplæring.

Samlet oppgir 20 prosent av respondentene at de planlegger å innhente kompetanse fra eksterne samarbeidspartnere. I snitt oppgir store kommuner dette svaralternativet sjeldnere enn de mellomstore og små kommunene, noe som understreker at kommuner med mindre i tjenesteapparat i størst grad opplever tverrsektorielt samarbeid som en relevant strategi for å innhente kompetanse.

En relativt stor andel av respondentene har huket av for svarkategorien «annet» og beskrevet dette nærmere i åpent svarfelt (27 prosent). Analyser av de åpne svarfeltene viser at disse respondentene planlegger å benytte eksisterende kompetanse i andre kommunale tjenester eller gjennom interkommunalt samarbeid.

Figur 4-6 Hvordan har kommunen tenkt å gå frem for å finne eller utvikle denne kompetansen? - (flere kryss mulig)

n=44

I intervjuene med kommunene som har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet i dag spurte vi nærmere om hva slags utdanningsbakgrunn veilederne har. Undersøkelsene viser at det er svært utbredt at ansatte i roller som krever treårig helse-, sosialfaglig eller pedagogisk utdanning kurses til å bli foreldreveiledere. Flere informanter fremhever også fordelene av å kjenne til deltakernes situasjon som flyktning, og gjennom intervjuene er det flere som fremhever behov for kompetanseheving på kulturforståelse, i tillegg til i de ulike veiledningsmetodene. Informantene trekker frem at personlig egnethet er svært viktig for å kommunisere godt med deltakerne og være en god veileder som oppnår tillit hos deltakerne.

Tilgang til kompetanse handler også om språk- og tolkekompetanse. Enkelte kommuner trekker frem at de har ønsket å sertifisere ansatte i ICDP-metodikk, men ikke tilfredsstillt kravene som er stilt om at en person skal ha minoritetsbakgrunn. Dette viser at noen kommuner kan mangle tilgang til menneskelige ressurser som tilfredsstillt denne forutsetningen, som også er tett koblet til kommunens manglende veilederkompetanse.

Intervjuene med kommuner viser også at det kan være utfordrende å finne tolker med nødvendig språkkompetanse som kan bistå veiledningen. Det virker utbredt å benytte tolker på tvers av kommunegrensene. Dette gjelder i stor grad små kommuner, men også store kommuner i tettbygde strøk.

4.3 FINANSIERING AV TILBUDET

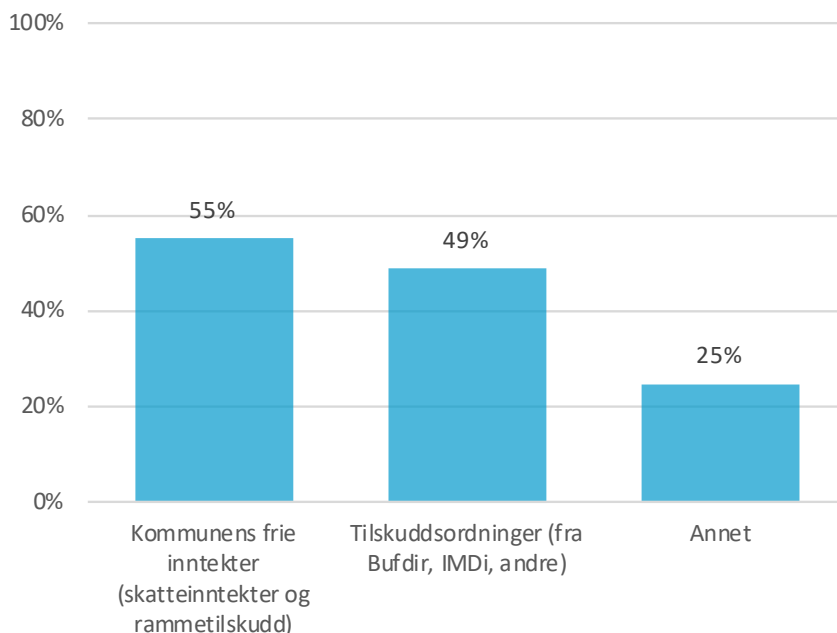
I dette delkapittelet presenterer vi funn fra kartleggingen knyttet til kommunenes finansiering av tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram.

Som vist i Figur 4-7 oppgir 55 prosent av respondentene som har tilbud i dag at de finansierer tilbudet med kommunens frie inntekter som skatteinntekter og rammetilskudd. 49 prosent av respondentene oppgir at de finansierer tilbudet gjennom tilskuddsmidler fra for eksempel Bufdir og IMDi.

Flertallet av respondentene har kun oppgitt én finansieringskilde (72 prosent), og i underkant av en tredjedel av kommunene har oppgitt to finansieringskilder (28 prosent). Blant de som har oppgitt to finansieringskilder er kombinasjonen av kommunens frie inntekter og tilskuddsordninger det mest vanlige (43 prosent).

25 prosent av kommunene svarer at de finansierer tilbudet på en annen måte enn med kommunens frie inntekter og/eller tilskudd. Nærmere analyser viser at respondentene som har svart at de finansierer tilbudet på andre måter, presiserer at tilbudet finansieres gjennom integreringstilskuddet. Videre er det flere som oppgir at tilbudet finansieres gjennom ansattes ordinære lønn og driftsmidler.

Figur 4-7 Hvordan finansieres tilbudet om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram? - (flere kryss mulig)

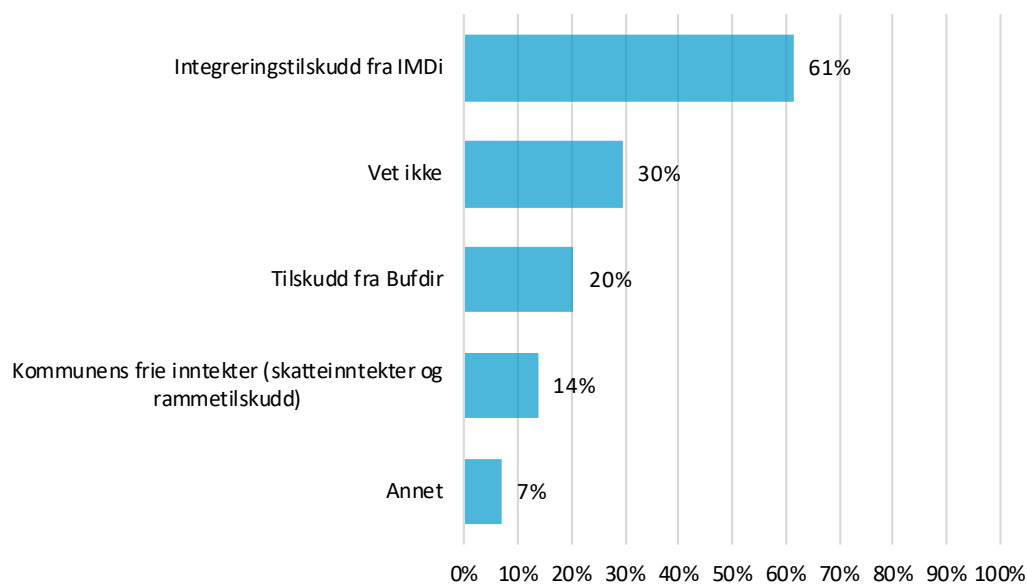
n=162

Kommuner som har nært forstående planer om å opprette tilbud har hovedsakelig planer om å finansiere tilbudet gjennom integreringstilskudd fra IMDi (61 prosent). I underkant av en tredjedel av respondentene (30 prosent) oppgir at de ikke vet hvordan de skal finansiere foreldreveiledningen, mens 20 prosent oppgir at de vil benytte tilskudd fra Bufdir. Det er en liten andel kommuner som har planer om å benytte kommunens frie inntekter til å finansiere tilbudet om foreldreveiledning når det opprettes (14 prosent).

Respondentene som har oppgitt svaralternativet «annet» har i åpent svarfelt beskrevet at de enten vil bruke prosjektmidler fra IMDi, søke tilskudd fra Bufdir eller bruke egne tilsatte som da vil få endret sine arbeidsoppgaver.

I underkant av en tredjedel av kommunene med nært forestående planer om å opprette tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram har oppgitt at de planlegger å benytte to eller flere finansieringsmuligheter, hvorav tilskudd fra IMDi og Bufdir er den mest utbredte kombinasjonen.

Figur 4-8 Hvordan har kommunen tenkt å finansiere tilbudet om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram? (flere kryss mulig)

n=44

4.4 ETABLERING OG IMPLEMENTERING AV FORELDREVEILEDNING I INTRODUKSJONSPROGRAMMET

God implementering er avgjørende for at et tiltak eller en intervensjon som iverksettes får innvirkning på sosiale forhold, som i denne sammenhengen er deltakernes utøvelse av foreldrerollen. Dean Fixsen m.fl. (2013)³¹ har utviklet et rammeverk for å undersøke hvorvidt implementering gjennomføres i tråd med beste praksis, som innebærer at den reelle sosiale påvirkningen til en intervensjon både påvirkes av tiltakenes effektivitet, implementering og kontekstuelle forhold. I denne sammenhengen er tiltakenes effektivitet i mange tilfeller evaluert og vurdert. Det er allerede foretatt effektevalueringer av ulike metoder, som Circle of Security (COS), De Utrolige Årene (DUÅ), Parent Management Training-Oregon-modellen (PMTO) og International Child Development Programme (ICDP). Det er imidlertid gjort mindre forskning på metodene brukt overfor flyktninger, som er målgruppen for foreldreveiledningen som gjøres innenfor rammen av introduksjonsprogrammet. Når tiltak brukes på nye målgrupper som i dette tilfellet, kan det være nødvendig å gjøre tilpasninger for at tiltaket skal fungere som intendert.

Tiltakets effektivitet avhenger videre av hvordan metoden er implementert og av kontekstuelle forhold. I implementeringsprosesser står understøttende prosesser knyttet til kompetanse, organisasjon og ledelse sentralt.

Når det gjelder de etablerte foreldreveiledningsprogrammene tilbyr bestemte aktører implementeringsstøtte til kommuner som ønsker å bruke metoden. Dette skal sikre at implementeringen skjer i tråd med programmenes innretning. Les mer om de ulike metodene og implementeringsansvarlige aktører i Norge i kapittel 3.3.1.

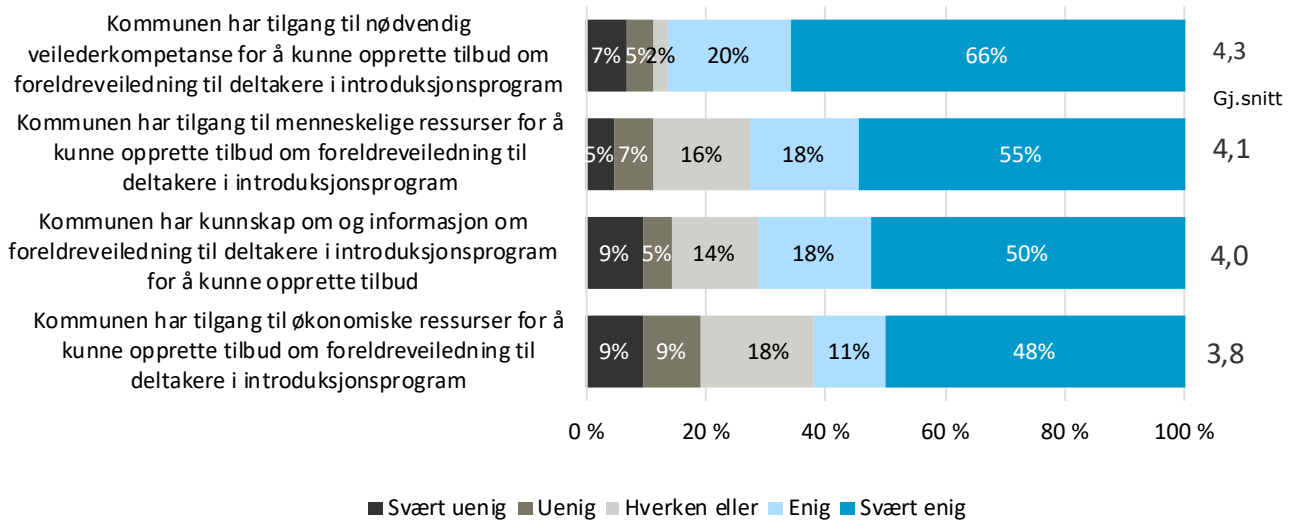
VIKTIGE FORUTSETNINGER FOR ETABLERING OG IMPLEMENTERING AV FORELDREVEILEDNING I INTRODUKSJONSPROGRAMMET

Gjennom spørreundersøkelsen kartla vi hva kommunene uten tilbud i dag opplever som viktige forutsetninger for å kunne etablere tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. Kommunene fikk utdype hva de opplever som viktige forutsetninger gjennom intervjuene. Svarene fra spørreundersøkelsen viser at kommunene som ikke har tilbud i dag er mest enige i at tilgang til veilederkompetanse er en viktig forutsetning for å kunne opprette tilbud om foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet (gjennomsnitt 4,3). Kommunene er også enige i at tilgang til menneskelige ressurser er viktig (gjennomsnitt 4,1). Kommunene er enige i at kunnskap om og informasjon om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram og tilgang til økonomiske ressurser er viktig, men i noe mindre grad enn de øvrige alternativene (hhv. gjennomsnitt 4,0 og gjennomsnitt 3,8). De samme synspunktene uttrykkes gjennom intervjuene med ledere i introduksjonsprogram som ikke har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag. Informantene fremhever at det kan være behov for bygge mer og bredere kompetanse på foreldreveiledning i kommunen, slik at tilbudet blir robust og forutsigbart. I tillegg gir informantene uttrykk for at de er spesielt opptatt av at hensikten med tiltaket blir tydelig for kommuneledelsen og at det i kommunen legges til rette for et tverrsektorielt samarbeid med øvrige tjenester.

Når vi bryter ned besvarelsene på kommunestørrelse, ser vi at de store kommunene i snitt er noe mer enige i at tilgang på kompetanse og på menneskelige ressurser er avgjørende for at de kan opprette tilbud, enn mellomstore og små kommuner. Vær oppmerksom på at det er få respondenter som i hver kategori og at resultatene derfor må tolkes forsiktig.

³¹ Fixsen, D.L., Blase, K., Naoom, S. & Duda, M. (2013) *Implementation Drivers: Assessing Best Practices*.

4-9 Hvilke forutsetninger må oppfylles for at kommunen skal kunne opprette tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram?

n=44

Dybdeundersøkelsen viser at forankring av tilbudet både administrativt og politisk har hjulpet mange kommuner med å opprette tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet. Videre har noen kommuner erfaring med å inkludere tilbudet i kommunens plan for integrering/temaplan, som gir føringer for hvordan den delen av kommunen som jobber med introduksjonsprogrammet skal handle og prioritere faglig. Informantenes erfaringer tilsier at denne typen skriftlig støtte er avgjørende før man går i gang med å etablere et tilbud, fordi det sikrer bred lederstøtte og føringer for gjennomføring og prioritering av tiltaket. I intervjuene med veilederne blir det også tydelig at de synes det er viktig at nærmeste leder og andre ansatte kjenner til foreldreveiledning og hvorfor det er et viktig integreringstiltak, slik at de ikke opplever at de er «alene» om tiltaket. Videre er det essensielt for veilederne å ha beskyttet arbeidstid til å planlegge og gjennomføre foreldreveiledningen. Manglende avsatt arbeidstid er en identifisert utfordring, spesielt blant enkelte yrkesgrupper/tjenester. Menneskelige ressurser/kapasitet trekkes frem som en utfordring både fra ledere og veiledere.

Undersøkelsen viser at tilbudet om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet er noe sårbart flere steder. Noen tilbud bærer preg av at det er enkeltpersoner med stor tro på og engasjement for tiltaket som har initiert og gjennomfører tiltaket, men som mangler et apparat rundt tjenesten. En rekke kommunerepresentanter forteller at de mangler kompetanse til å yte foreldreveiledning fordi den eneste personen i tjenesten eller kommunen som var godkjent foreldreveileder enten har sluttet, er i permisjon eller sykmeldt. Et grep som bidrar til å sikre mer robuste tilbud er å opprette tverrsektorielle samarbeid mellom ulike tjenester i kommunen. Slik kan man benytte og bygge videre på kompetanse som finnes i andre tjenester i kommunen. Dette vil også skape et større fagfellesskap, som kan virke motiverende på den enkelte veileder. Informantene oppgir at foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram er et tiltak som er hensiktsmessig for alle tjenestene og at det er naturlig å samarbeide om. Vanlige samarbeidsparter for introduksjonsprogrammet/flyktningtjeneste er NAV, helsetjeneste, skole og barnehage og barnevern.

Ut fra funnene i undersøkelsen ser det ut til at det finnes kompetanse og potensial for samarbeid i mange kommuner som det kan bygges videre på. Det er imidlertid en del kommuner som etterspør kompetansehevingstiltak for å bygge ut og vedlikeholde kompetansen som finnes.

5 GJENNOMFØRING OG TILPASNING TIL MÅLGRUPPEN

I dette kapittelet presenteres funn fra kartleggingen knyttet til hvordan kommunene gjennomfører foreldreveiledningen og hvordan veiledningen er tilpasset målgruppen deltakere i introduksjonsprogrammet.

Boks 5-1 Oppsummering om gjennomføring av foreldreveiledning og tilpasning til målgruppen

Kartleggingen viser at det er mest utbredt å gi gruppebasert foreldreveiledning. Dette henger sammen med at de mest brukte foreldreveiledningsmetodene er gruppebaserte. De fleste setter sammen grupper med både kvinnelige og mannlige deltakere, og litt over halvparten av respondentene oppgir at de har grupper med deltakere med samme morsmål. Det er stor overvekt av store kommuner som har svart dette, mens de små kommunene ofte gir veiledning til mer sammensatte grupper med tanke på språk på grunn av færre deltakere i hver språkgruppe. Det er svært få kommuner som kun gir individuell foreldreveiledning til målgruppen.

Den mest åpenbare tilpasningen til målgruppen er språklig. Undersøkelsen viser at det er utbredt å bruke tolk, og primært fremmøtetolk, i gjennomføringen av foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. I underkant av halvparten av respondentene oppgir imidlertid at de gir veiledningen på deltakernes morsmål eller et språk de forstår. Det er også en relativt betydelig andel som gir veiledning på norsk uten tolkestøtte.

Respondentene og informantene oppgir at det for denne målgruppen er spesielt viktig at veilederen bygger en god relasjon og tillit til deltakerne. Videre mener de det er viktig å gjøre tematikk og øvelser relevant for deltakerne, slik at de forstår og klarer å bruke det de lærer gjennom veiledningen.

5.1 STØRST FOREKOMST AV GRUPPEBASERT FORELDREVEILEDNING

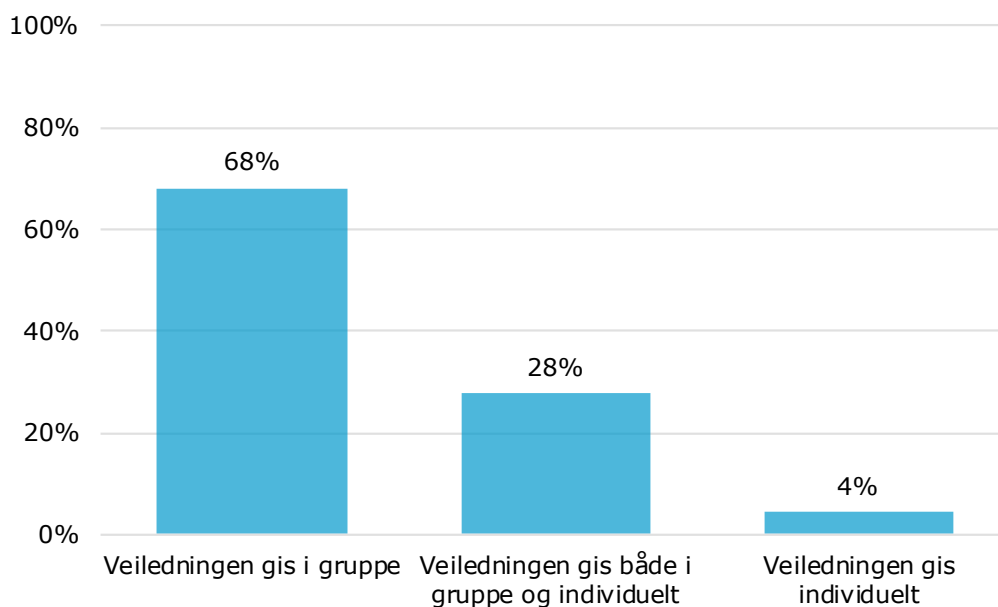
Som vist i Figur 5-1 oppgir 68 prosent av respondentene som har tilbud om foreldreveiledning i dag at foreldreveiledningen gjennomføres i gruppe. Dette kan i stor grad forklares av at de mest utbredte foreldreveiledningsmetodene ifølge vår kartlegging, ICDP og COS (primært den forebyggende versjonen COS-P), er gruppebaserte tiltak.

28 prosent av respondentene oppgir at veiledningen gis både i gruppe og individuelt. Funn fra intervjuene med representanter fra kommuner som tilbyr foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag viser at det ofte gis individuell oppfølging av enkelt deltakere i forkant av gruppeveiledning i tilfeller der det vil ta litt tid før gruppeveiledningen kan starte opp og veileder eller andre har identifisert behov for rask oppfølging, eller i etterkant av gruppeveiledning der veileder eller andre har identifisert et behov for mer oppfølging.

Kun 4 prosent av respondentene oppgir at de utelukkende gir individuell veiledning.

Analysene viser at respondentene som bruker såkalte «egne metoder» for foreldreveiledning vanligvis gir foreldreveiledning *både* i gruppe og individuelt. De som har huket av for egne metoder gir også oftere individuell veiledning sammenliknet med de andre metodene.

Figur 5-1 Hvordan gjennomføres foreldreveiledningen til deltakere i introduksjonsprogram? - (flere kryss mulig)

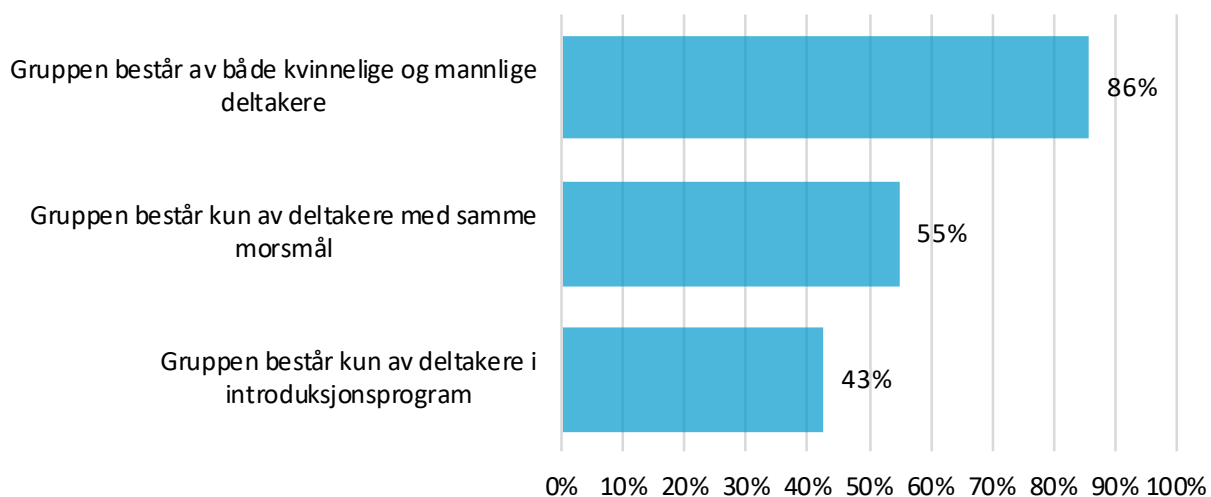

n=162

De 155 respondentene som oppga at de gir gruppebasert foreldreveiledning (enten alene eller i kombinasjon med individuell veiledning), fikk spørsmål om sammensetning av gruppen med hensyn til kjønn, morsmål og om målgruppe. Flertallet av respondentene (86 prosent) oppgir at de gir foreldreveiledning i grupper bestående av både kvinnelige og mannlige deltakere, jamfør Figur 5-2. Dette betyr at det vanligste er å gi veiledning til begge kjønnene samtidig. De aller fleste informantene har gode erfaringer med å gi foreldreveiledning i grupper med både menn og kvinner, slik at både mor og far i foreldrepåret får den samme informasjonen og veiledningen.

Figur 5-2 viser videre at litt over halvparten av respondentene som gir foreldreveiledning i grupper (55 prosent) setter sammen grupper med deltakere med samme morsmål. Dette betyr at i underkant av halvparten av kommunene som gir gruppebasert foreldreveiledning har grupper med deltakere med ulike morsmål.

Figur 5-2 Du svarte at foreldreveiledningen gis i gruppe. Hvordan er gruppesammensetningen? (0-3 kryss mulig)

n=155

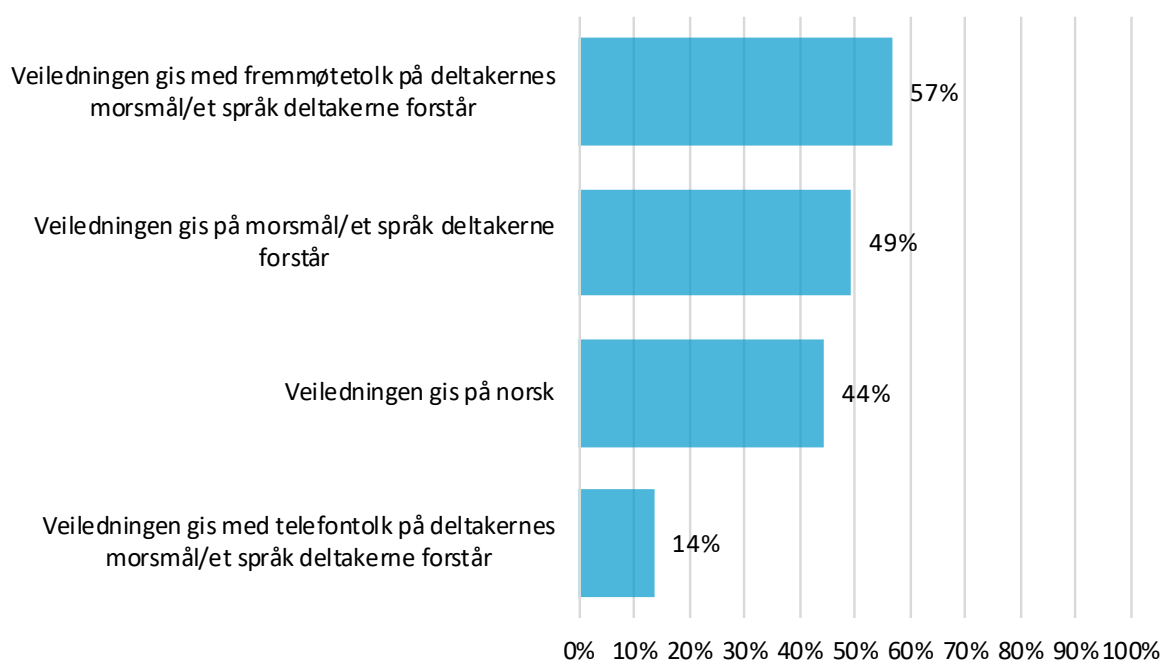
Det er mer vanlig å gi foreldreveiledning i grupper sammensatt av deltakere med samme morsmål i store kommuner (74 prosent), enn i små kommuner (33 prosent). Store kommuner har som regel flere deltakere i introduksjonsprogram og dermed mulighet for å danne grupper inndelt etter morsmål. Funn fra intervjuene viser at man i små kommuner ofte enten må vente en stund med å starte opp foreldreveiledningsgrupper til man har bosatt nok deltakere med samme morsmål til å fylle en gruppe, eller at man starter opp foreldreveiledningsgrupper bestående av deltakere med flere ulike morsmål. Videre er det noen små kommuner som oppgir at de gjerne arrangerer foreldreveiledningsgrupper bestående av både deltakere i introduksjonsprogram og andre innbyggere i kommunen med minoritetsbakgrunn som for eksempel er ferdig med introduksjonsprogrammet, er arbeidsinnvandrere eller andre.

Språk trekkes frem i flere av intervjuene som en utfordring i arbeidet med å gi god foreldreveiledning. Foreldreveiledningen som gis på norsk uten tolk, forutsetter svært god forståelse av norsk språk og evne til å uttrykke seg på norsk hos deltakerne. Derfor er det utbredt å enten gi foreldreveiledningen på deltakernes morsmål eller et språk de forstår godt, eller å benytte tolk til gjennomføringen av foreldreveiledning til målgruppen.

Som vist i figuren under oppgir 49 prosent av foreldreveiledningen gis på deltakernes morsmål eller et språk de forstår. Videre oppgir 57 prosent av respondentene at foreldreveiledningen gjennomføres med fremmøtetolk som oversetter foreldreveiledningen til deltakernes morsmål eller til et språk deltakerne forstår. Svært få respondenter (14 prosent) oppgir at foreldreveiledningen gis med telefontolk. Dette henger sammen med veiledningens form og at veiledningen ofte skjer i grupper og kan inneholde rollespill og andre øvelser som gjør det vanskelig å benytte telefontolk.

Nokså mange respondenter (44 prosent) oppgir at foreldreveiledningen gis på norsk. Omtrent halvparten (49 prosent) av respondentene som har oppgitt dette alternativet har samtidig krysset av for at de benytter fremmøtetolk, telefontolk eller begge deler. Det betyr at 22 prosent av alle kommunene i utvalget gir veiledning på norsk uten tolkebistand.

Figur 5-3 Hvordan er foreldreveiledningen tilpasset deltakernes språk? - (flere kryss mulig)

n=162

Det er forholdsvis store forskjeller på hvordan foreldreveiledningen er tilpasset deltakernes språk mellom kommuner som benytter ulike foreldreveiledningsmetoder. Respondentene som benytter ICDP oppgir i snitt oftere at de gir foreldreveiledning på deltakernes morsmål eller et språk deltakerne forstår (56 prosent), sammenliknet med respondentene som benytter egne metoder (47 prosent) og respondentene som benytter COS (38 prosent). Dette henger sammen med at man i ICDP minoritetsversjonen benytter såkalte morsmålsveiledere som både er godkjente veiledere og selv har minoritetsbakgrunn. Respondentene som benytter egne metoder eller COS oppgir relativt oftere at veiledningen gis med fremmøtetolk.

Videre analyser viser at store kommuner oftere gir veiledning på deltakernes morsmål (83 prosent), sammenliknet med mellomstore og små kommuner. Blant mellomstore og små kommuner er det vanligst å gi foreldreveiledning med fremmøtetolk (hhv. 63 prosent og 51 prosent). Det er grunn til å anta at det er bedre å tilby foreldreveiledning på morsmål i store kommuner på grunn av enklere tilgang til språkkompetanse.

5.2 ERFARINGSBASERTE SUKSESSFÅTØRER FOR GJENNOMFØRING AV FORELDREVEILEDNING TIL DELTAKERE I INTRODUKSJONSPROGRAMMET

Foreldreveiledningsprogrammene som brukes er stort sett utviklet i Europa og Nord-Amerika, og reflekterer dermed et vestlig kulturelt og historisk perspektiv. Foreldreveiledningsprogrammene er kunnskapsbasert og flere er effektevaluert, men det finnes lite forskning på hvordan metodene virker på minoritetsspråklige foreldre. Foreliggende studier viser at det kan være hensiktsmessig å tilpasse veiledningen til minoritetsspråklige både med tanke på strukturer som språk, kursmateriale og hvem som veileder, samt de dypere strukturene som sikrer kultursensitivitet. Tilpasning av metodens dypere strukturer går ut på å inkorporere for eksempel kulturelle, sosiale eller miljømessige elementer som påvirker målgruppens atferd.³²

Alle respondentene i undersøkelsen som oppga at de har tilbud om foreldreveiledning i dag ble bedt om å beskrive med egne ord hvordan metoden, de pedagogiske virkemidlene og tematikken i foreldreveiledningen de gjennomfører er tilpasset flyktinger eller innvandrere. Tilpasning av foreldreveiledning til målgruppen var også et tema som ble utdypet gjennom intervjuene.

TILPASNINGER AV INNHOLD OG TILNÆRMING

Overordnet er det en stor del av respondentene som trekker frem ICDP minoritetsversjonen som grunnleggende tilpasset minoritetsspråklige deltakere ved at den metodiske tilnærmingen er kultursensitiv. *Kultursensitivitet* betyr blant annet at man har en åpen innstilling til ulike kulturer og ser på flere kulturer som legitime. Kultursensitivitet innebærer at man reflekterer over egen kultur og prøver å forstå deltakerne ut fra deres kulturelle premisser, og innebærer ofte at man involverer og trekker på deltakernes erfaringer, verdier og virkelighetsforståelse. Dette er en såkalt dyp struktursensitivitet. Denne typen tilpasninger er også gjort i kommuner som benytter andre programmer, for eksempel DUÅ³³ og er gjort i metoden PMTO i forskningsøyemed³⁴.

I intervjuene trekkes også kultursensitivitet frem som en viktig tilpasning når foreldreveiledning gis til minoritetsspråklige foreldre. Informantene reflekterer over at flyktinger har opplevd store omveltninger og mange tap i migrasjonsprosessen, og møter en ny kultur og mange nye lover, normer og forventninger når de bosettes i Norge. Den nye konteksten gjør at kompetansene og evnene flyktingene har fra sin opprinnelige kultur, for eksempel i oppdragerrollen, kan bli usynlig eller devaluert. Barneoppdragelse er for mange et svært personlig tema. Å involvere deltakerne og trekke på deres egne erfaringer og forståelse, kan dermed bidra til at de opplever at deres erfaringer også er verdifulle.

Informantene fremhever også at minoritetsspråklige foreldre kan ha spesielt nytte av generell informasjon og bevisstgjøring om barneoppdragelse i det norske samfunnet, sammenliknet med foreldre som har vokst opp i Norge. Informantene forteller at det er svært utbredt blant immigranter å ha feiloppfatninger om for eksempel barns rettigheter i Norge og om barnevernets rolle. Andre tema som respondenter og informanter trekker frem som spesielt relevant for målgrupper med minoritets- og fluktbakgrunn, er fluktrelaterte traumer, vold og helse.

Ut over dette trekker respondentene og informantene frem tilpasninger knyttet til gjennomføringen,

³² Van Mourik, K., Crone, M. R., Wolff, M. S og Reis, R. (2017). "Parent Training Programs for Ethnic Minorities: A Meta-analysis of Adaptions and Effect", i: *Prevention Science*. 18(1), s. 95-105

³³ Danbolt, A. M. V. (2019). *Cultural responsiveness in the Incredible Years parenting programme for refugees – a case study*. Inland Norway University of Applied Sciences

³⁴ Bjørknes, R. og Manger, T. (2013). "Can Parent Training Alter Parent Practice and Reduce Conduct Problems in Ethnic Minority Children? A Randomized Controlled Trial", i: *Prevention Science* 2013 Feb 14(1), s. 52-63

som språklige tilpasninger ved bruk av tolk eller gjennom å bruke minoritetsspråklige veiledere som snakker et språk deltakerne forstår. Noen har også gode erfaringer med å bruke medarbeidere som ikke er foreldreveiledere eller sertifiserte tolker, men som i kraft av å være minoritetsspråklig får en rolle som bindeledd mellom den norske og deltakernes opprinnelige kultur.³⁵

TILPASNINGER I GJENNOMFØRINGEN AV FORELDREVEILEDNING

Gjennom intervjuene gjør mange veiledere det tydelig at det er svært viktig å jobbe med å skape tillit mellom veileder og deltaker. Et godt grep er å informere tidlig om tiltaket og hvorfor det er nyttig som tiltak i introduksjonsprogrammet. Dette kan også bidra til at deltakeren blir mer motivert for å delta. Informantene mener dette kan bidra til å redusere misforståelser knyttet til tiltaket, og spesielt bidra til at deltakerne ikke føler seg mistenkt for å være dårlige foreldre. Intervjuene med kommuner som tilbyr foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram viser at kommunene i varierende grad har innarbeidet tiltaket i deltakernes individuelle plan for introduksjonsprogrammet. Enkelte informanter peker på at forankring av tiltaket i individuell plan er viktig for å tidlig informere deltakeren om hva foreldreveiledningen innebærer og hvorfor det er et viktig tiltak, og skal bidra til at deltakeren oppnår et eierskap til det.

Av samme årsak etterstreber kommunene i utvalget å gi veiledningen i omgivelser som oppleves som trygge for deltakerne, eksempelvis i lokalene til voksenopplæringen der deltakerne oppholder seg mye i forbindelse med annen undervisning i introduksjonsprogrammet. Veilederne mener også at man bør tenke nøye over hvilke aktører som yter veiledningen, fordi det kan påvirke deltakernes trygghet og tillit. Mange immigranter er for eksempel engstelige for å møte barnevernet, og er barnevernet involvert i foreldreveiledningen kan det være hensiktsmessig at det gjøres sammen med andre aktører som deltakerne kjenner bedre til fra før.

Videre påpeker informantene at det er svært viktig å ikke være belærende overfor deltakerne. Mange har erfaringer med at personer med helse-, sosialfaglig, pedagogisk eller psykologutdanning har gode forutsetninger for å veilede og utstyre foreldrene med verktøy og hjelpe dem å ta det i bruk. Det er imidlertid personlig egnethet som trekkes frem som den aller viktigste forutsetningen for å bli en god foreldreveileder, og ikke alle de etablerte foreldreveiledningsmetodene har utdanningskrav.

Funn fra intervjuene viser videre at det er noe ulikt hvor sterkt tilbudet om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram er knyttet til selve introduksjonsprogrammet. Noen kommuner oppgir at de har gjort foreldreveiledning til en obligatorisk del av introduksjonsprogrammet. Andre informanter oppgir at de holder foreldreveiledningskurs på kveldstid hvor deltakerne i introduksjonsprogrammet er invitert, men hvor deltakelse er frivillig. Kommunenes erfaringer tyder på det er hensiktsmessig å arrangere og gjennomføre foreldreveiledning som en del av deltakernes timeplan. Da kan veiledningen gjennomføres på dagtid og oppmøtet blir erfaringsmessig mye bedre.

Noen informanter oppgir at de har møtt noen praktiske utfordringer knyttet til å gi foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram. Utfordringene handler primært om å koordinere deltakernes ulike timeplaner og finne et tidspunkt for veiledningen som passer. En løsning kan være å legge foreldreveiledningskurset tidlig i deltakernes integreringsløp, før de får svært ulike tiltak og timeplaner. Noen kommuner mener også at foreldreveiledningen gir kunnskap og innsikt som er essensielt å få på plass tidlig etter bosetting. En utfordring med det er imidlertid at deltakernes norskkunnskaper er svært begrenset og man er avhengig av tolk eller en veileder som snakker samme språk som deltakerne.

I tillegg mener noen av informantene at deltakerne trenger litt tid etter bosetting før de er

---

³⁵ Kalles kulturtolker, Link-medarbeidere, mm.

mottakelige for foreldreveiledning. Noen informanter opplever derfor at det kan være hensiktsmessig å sikre at flyktingene får løst eventuelle bekymringer rundt grunnleggende behov, som økonomi og bolig, før de får foreldreveiledning. Noen tror det også kan være en fordel at de har blitt litt kjent med det nye samfunnet for å feste den nye informasjonen til noe konkret. Generelt oppfatter vi at kommunene er noe usikre på når i introduksjonsprogrammet det er mest hensiktsmessig å gi foreldreveiledning. Enkelte kommuner har løst dette ved å gi foreldreveiledning i to omganger.

Deltakere i introduksjonsprogram kan ha mindre skolegang enn andre målgrupper for foreldreveiledning. Veiledere som har erfaring med denne målgruppen påpeker at man ofte må være svært konkret og holde et enklere språklig og innholdsmessig nivå for å nå frem med kommunikasjonen. Informantene som sier dette opplever det som et lurt grep å bruke eksempler deltakerne kjenner seg igjen i.

VEDLEGG 1: METODE

Undersøkelsen baserer seg på tilbakemeldinger fra kommuner, innhentet gjennom to ulike datainnsamlingsaktiviteter. Vi har kartlagt omfanget av tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag og kjennetegn ved tilbudene, gjennom en elektronisk breddeundersøkelse til alle kommuner. Videre har vi intervjuet et utvalg kommuner for å innhente nærmere beskrivelser og erfaringer knyttet til etablering og gjennomføring av foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram.

De to datainnsamlingsaktivitetene beskrives nærmere under, etterfulgt av en vurdering av undersøkelsens validitet.

BREDDEKARTLEGGING: SPØRREUNDERSØKELSE

Formålet med breddeundersøkelsen var å kartlegge omfanget av tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram i dag og omfanget av kommuner med nært forestående planer om å opprette tilbud. Videre var det et mål å kartlegge hvilke metoder som benyttes og som planlegges å benytte og trekk knyttet til organiseringen av tilbudet, som kommunenes tilgang til kompetanse til å gi foreldreveiledning, hvilke aktører som benyttes til å gi veiledningen og finansiering av tilbudet.

Breddeundersøkelsen ble gjennomført som en elektronisk spørreundersøkelse. Undersøkelsen ble sendt til alle kommuner ved ansvarlig for kommunens introduksjonsprogram, gjennom kommunenes postmottak. Totalt 436 respondenter mottok undersøkelsen, som omfatter alle kommuner per november 2019 i tillegg til Oslos bydeler.

Spørreskjemaet ble utviklet av Rambøll i dialog med oppdragsgiver. Spørreskjemaet ble pilotert i forkant av distribusjon av undersøkelsen for å sikre at spørsmål og svarkategorier var relevante, uttømmende og selvforklarende.

Undersøkelsen var i felt i fire uker. Det ble sendt ut to e-poster med påminnelse om undersøkelsen i denne perioden.

Undersøkelsen ble rettet mot leder av introduksjonsprogrammet, som ble oppfordret til å besvare undersøkelsen selv og i samarbeid med en foreldreveileder. Respondentene ble eksplisitt oppfordret til å besvare undersøkelsen selv om de ikke har tilbud om foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram.

Rambøll har i tillegg fulgt opp henvendelser underveis fra respondenter som har hatt spørsmål knyttet til undersøkelsen.

SVARPROSENT OG FRAFALLSANALYSE

Målgruppen for spørreundersøkelsen var alle landets kommuner og bydelene i Oslo. Totalt mottok vi svar fra 276 respondenter, noe som tilsvarer en svarprosent på 63 prosent.

I frafallsanalysen har vi undersøkt respondentene på bakgrunn av kommunestørrelse og geografi. Analysene viser at det ikke er noen systematiske forskjeller mellom de kommunene som har besvart

undersøkelsen og de kommunene som ikke har deltatt.

Tabellen under viser en oversikt over frafall fordelt på fylker. Av tabellen kan vi lese av andelen kommuner i populasjonen og andelen kommuner i utvalget for hvert av fylkene. Kolonnen lengst til høyere viser differansen mellom populasjonen og utvalget. Den lave differansen betyr at det ikke er noen av fylkene som er betydelig under- eller overrepresentert i besvarelsene.

Frafallsanalyse basert på geografisk spredning

	Antall i populasjon	Andel av populasjon	Antall i utvalg	Andel av utvalget	Differanse utvalg populasjon
Akershus	23	5 %	16	6 %	1 %
Aust-Agder	15	3 %	11	4 %	1 %
Buskerud	21	5 %	14	5 %	0 %
Finnmark	19	4 %	10	4 %	-1 %
Hedmark	22	5 %	15	5 %	0 %
Hordaland	33	8 %	22	8 %	0 %
Møre og Romsdal	35	8 %	27	10 %	2 %
Nordland	44	10 %	23	8 %	-2 %
Oppland	26	6 %	18	7 %	1 %
Oslo	15	3 %	7	3 %	-1 %
Rogaland	26	6 %	15	5 %	-1 %
Sogn og Fjordane	26	6 %	14	5 %	-1 %
Telemark	18	4 %	13	5 %	1 %
Troms	24	6 %	16	6 %	0 %
Trøndelag	48	11 %	32	12 %	1 %
Vest-Agder	15	3 %	12	4 %	1 %
Vestfold	9	2 %	6	2 %	0 %
Østfold	17	4 %	5	2 %	-2 %

Tabellen under fremstiller resultatene fra frafallsanalysene basert på kommunestørrelse. Vi har brukt SSBs inndeling i kommunestørrelse på bakgrunn av innbyggertall: Små kommuner har opptil 4 999 innbyggere, mellomstore kommuner har mellom 5 000 og 19 999 innbyggere og store kommuner har 20 000 innbyggere eller mer. I populasjonen er det 219 små kommuner, 140 mellomstore kommuner og 77 store kommuner, mens det i utvalget er 134 små, 90 mellomstore og 52 store kommuner. Den lave differansen mellom andelen små, mellomstore og store kommuner i populasjonen og utvalget, betyr at det ikke er skjevheter i utvalget. Til tross for at det ikke er vesentlige skjevheter i utvalget, ser vi at de små kommunene er noe underrepresentert (-2 prosent) og at de store er noe overrepresentert (1 prosent). Basert på frafallsanalysene vurderer vi at det ikke har vært behov for å vekte resultatene.

Frafallsanalyse basert på kommunestørrelse

	Antall i populasjon	Andel av populasjon	Antall i utvalg	Andel av utvalget	Differanse utvalg populasjon
Liten kommune	219	50 %	134	49 %	-2 %
Mellomstor kommune	140	32 %	90	33 %	0 %
Stor kommune	77	18 %	52	19 %	1 %

DYBDEUNDERSØKELSE: INTERVJUER

Et viktig formål med undersøkelsen var å innhente erfaringer om etablering og gjennomføring av foreldreveiledning til deltakere i introduksjonsprogram fra kommuner, samt innhente synspunkter fra praksisfeltet om viktige forutsetninger for å kunne opprette et slik tilbud.

For å innhente dybdekunnskap om kommunenes erfaringer og refleksjoner knyttet til disse temaene og for å utdype funnene fra spørreundersøkelsen, gjennomførte vi telefonintervjuer med representanter fra et utvalg kommuner.

Vi gjennomførte til sammen 30 intervjuer med 20 ulike kommuner. Intervjuene ble fordelt på kommuner med tilbud i dag, kommuner uten tilbud i dag men med nært forestående planer om å opprette tilbud og kommuner uten tilbud og uten nært forestående planer om å opprette tilbud. I kommunene med tilbud i dag intervjuet vi både leder for introduksjonsprogrammet og aktører som gir foreldreveiledning. Intervjuene fordelte seg mellom de ulike informantgruppene som beskrevet i tabellen under.

Informanter i dybdeintervjuene

Gruppe	Antall intervju	Hvem som intervjues
10 kommuner som tilbyr foreldreveiledning	20	<ul style="list-style-type: none"> 10 ledere av kommunens introduksjonsprogram/Flyktingtjenesten 10 aktører som yter foreldreveiledningen til målgruppen
5 kommuner som har planer om å tilby foreldreveiledning	5	<ul style="list-style-type: none"> 5 ledere av kommunens introduksjonsprogram/Flyktingtjenesten
5 kommuner som ikke har planer om å tilby foreldreveiledning	5	<ul style="list-style-type: none"> 5 ledere av kommunens introduksjonsprogram/Flyktingtjenesten

Utvalget av kommuner ble gjort på bakgrunn av svar på spørreundersøkelsen, for å sikre variasjon på følgende variabler:

- Kommunestørrelse og antall deltakere i introduksjonsprogram
- Geografi
- Foreldreveiledningsmetode

VURDERING AV UNDERSØKELSENS VALIDITET

Vi vurderer at fremgangsmåten for å innhente data, gjennom en elektronisk spørreundersøkelse distribuert til kommunenes og Oslos bydelers postmottak, har gitt reliable svar og en dekkende oversikt over tilbudet.

Undersøkelsens svarprosent er høy. Det er ingen systematiske skjevheter i utvalget, som betyr at kommunene som ikke har besvart undersøkelsen ikke skiller seg systematisk fra kommunene som har besvart undersøkelsen. Vi har derfor ikke sett behov for å vekte resultatene. Høy svarprosent og ingen systematiske skjevheter i utvalget betyr også at vi har grunnlag for å kunne generalisere funnene fra spørreundersøkelsen.

Vi vurderer at innsamlet data gjennom spørreundersøkelsen har god intern validitet, på bakgrunn av

tilbakemeldinger fra pilotering, høy svarprosent og at det er relativt få som kun delvis har besvart undersøkelsen, noe som indikerer at spørreskjemaet var forståelige for målgruppene.

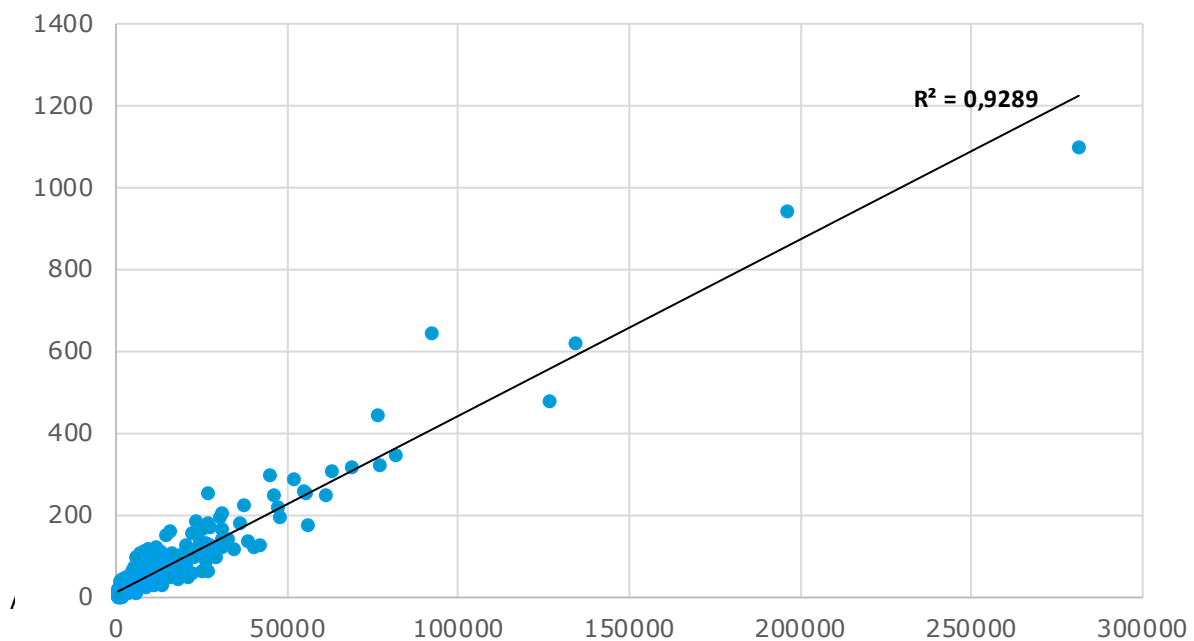
Vi har gjennomført kvalitative intervjuer med en rekke kommuner med ulike kjennetegn. Kvalitative undersøkelser gir anledning til å innhente detaljkunnskap som fører til god innsikt i utviklingsforløp, prosesser og ulike aktørers oppfatninger, noe som legger til rette for god indre validitet sammenliknet med kvantitative studier. Det er likevel viktig å påpeke at studien er basert på et begrenset antall intervjuer.

ANALYSER AV DATA

Vi har analysert svarene på spørreundersøkelsen langs bakgrunnsvariablene kommunestørrelse per 2019¹ og antall deltakere i introduksjonsprogram per 2018². Bakgrunnen for at vi har gjort analyser på bakgrunn av begge variablene er at de antas å kunne gi litt ulik informasjon. Mens kommunestørrelse for eksempel kan si noe om størrelsen på kommunens samlede tjenesteapparat, vil størrelsen på kommunens introduksjonsprogram kunne si noe om størrelsen på den tjenesten som er ansvarlig for introduksjonsprogrammet. Kommunestørrelse korrelerer ikke nødvendigvis med størrelse på introduksjonsprogram, som teksten under forklarer nærmere.

Grafene under viser spredningsplott mellom innbyggere i kommunen(e) (x-akse) og antall deltakere i introduksjonsprogram (y-akse). Når alle kommunene (som har registrerte antall deltakere) ses som en helhet så ser vi at det er en svært høy grad av korrelasjon ($R^2 = 0,93$), men at denne drives i stor grad av de aller største kommunene. Blant mellomstore og små kommuner, som representerer et flertall av kommunene i Norge, er det mye større variasjon. På bakgrunn av dette har vi valgt å analysere data med utgangspunkt i både kommunestørrelse og antall deltakere i introduksjonsprogrammet.

Korrelasjon innbyggertall og deltakere i introduksjonsprogram, alle kommuner

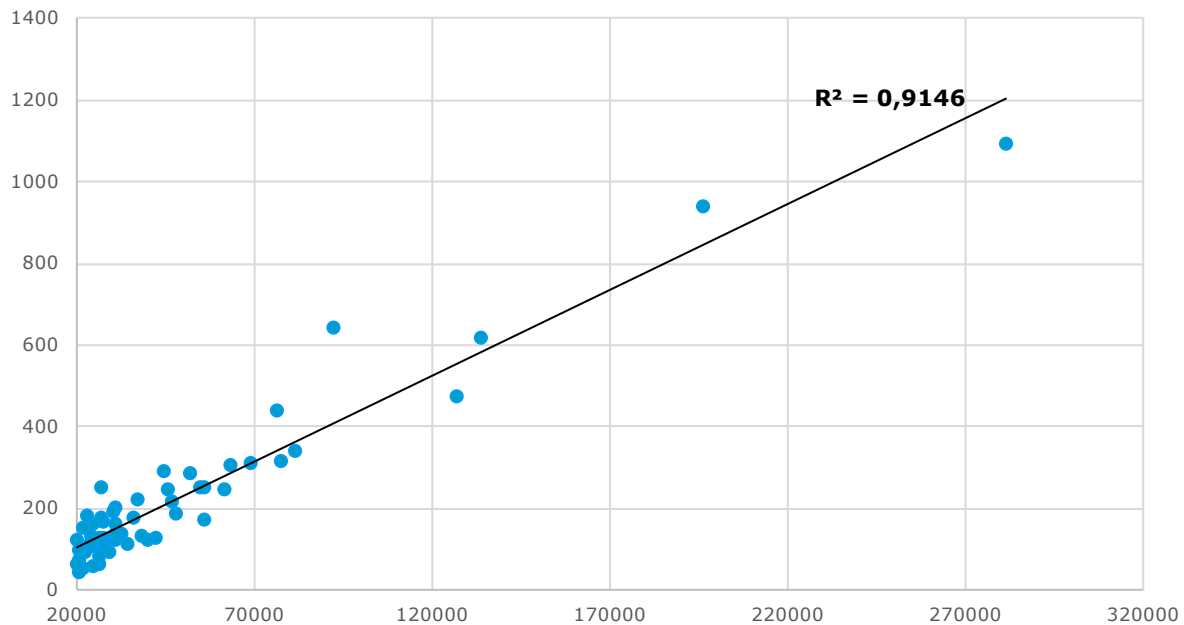

¹ Kommunestørrelse er hentet fra SSB

² Antall deltakere i introduksjonsprogram på kommunenivå er hentet fra SSB og antall deltakere i introduksjonsprogram på bydelnivå i Oslo er hentet fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

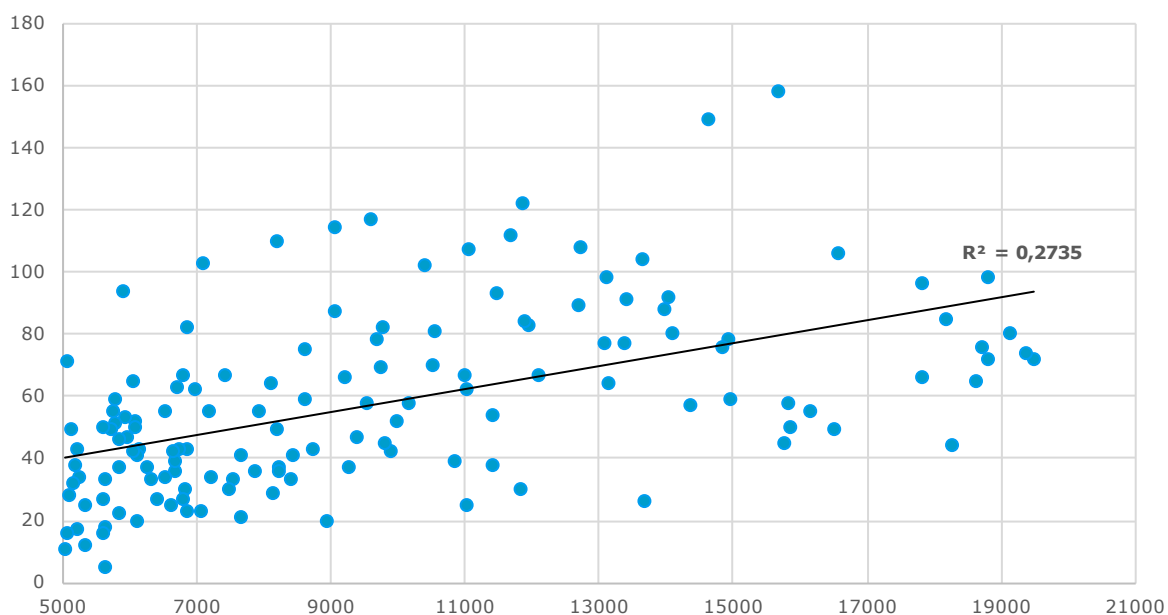
kommuner» defineres her som kommuner med flere enn 20 000 innbyggere. Vi ser likevel at det også her er en vesentlig forskjell mellom de store kommunene (20 000—ca. 50 000) og de aller største kommunene (ca. 50 000+) som påvirker korrelasjonsbildet.

Korrelasjon innbyggertall og deltakere i introduksjonsprogram, store kommuner

Når vi ser på de mellomstore kommuner separat (5 000—19 999 innbyggere) dannes et svært annerledes bilde. Korrelasjonen mellom innbyggertall og antall deltakere i introduksjonsprogram eksisterer, men er mye svakere enn når alle kommunene ses sammen ($R^2 = 0,27$). Det er stor variasjon mellom kommunene, hvor noen av de minste har så mye som dobbelt så mange deltakere som noen av de største (blant utvalget). Det fremkommer også at flere av de mellomstore kommunene har like mange eller flere deltakere som de store kommunene.

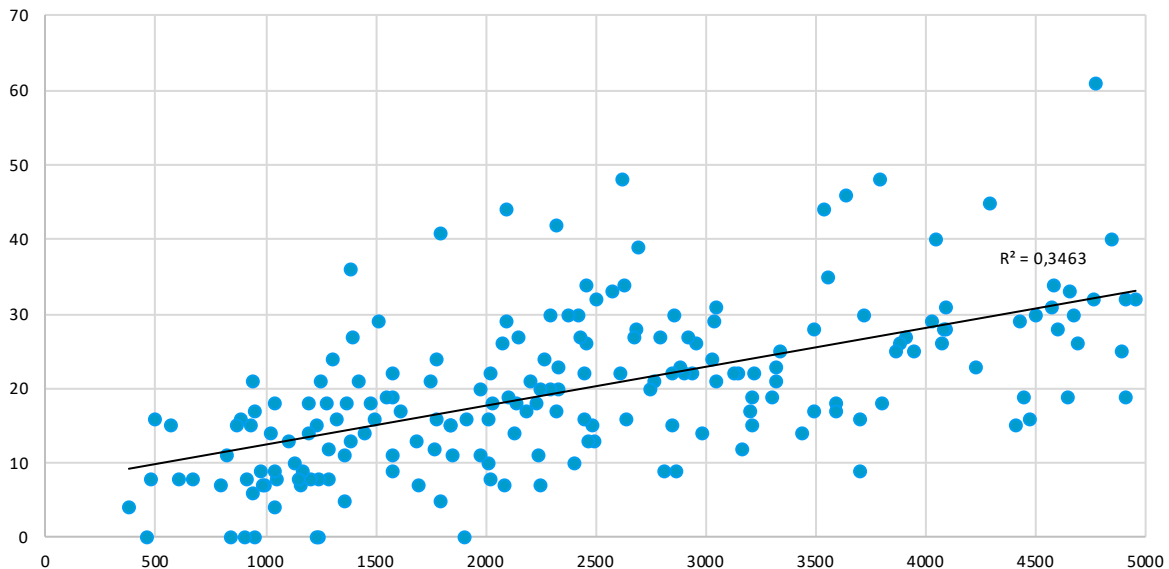
Korrelasjon innbyggertall og deltakere i introduksjonsprogram, mellomstore kommuner

med noe høyere korrelasjon ($R^2 = 0,35$) enn de mellomstore. Også her ser vi at noen av de minste kommunene konkurrerer med de største når det kommer til antall deltakere, til tross for at forskjellen i kommunestørrelse er opp mot 10 ganger størrelsesordenen i noen av tilfellene. Videre observerer vi igjen at flere av de små kommunene har like mange eller flere deltakere enn de mellomstore.

Korrelasjon innbyggertall og deltakere i introduksjonsprogram, små kommuner

Korrelasjonsanalysene viser behov for en inndeling i respondentene (kommunene) basert på antall deltakere i introduksjonsprogram. Dette vil gi en mer presis beskrivelse av kommunenes størrelse på introduksjonsprogram enn kun kommunestørrelse. Størrelse på introduksjonsprogram er en interessant variabel som kan påvirke tilgangen til menneskelige ressurser og kompetanse i flyktningtjenesten eller tilsvarende enhet med ansvar for introduksjonsprogrammet, og som kan tenkes å påvirke organiseringen av tilbudet.

Når det gjelder variabelen antall deltakere i introduksjonsprogram, har vi valgt å dele inn kommunene i fire grupper, jmf tabellen nedenfor: «små introduksjonsprogram», «mellomstore introduksjonsprogram», «store introduksjonsprogram» og «største introduksjonsprogram». Inndelingen er basert på prosentiler, henholdsvis opp til 25. prosentil, fra 25. til 75. prosentil, fra 75. til 95. prosentil, og den øverste 95. prosentil for de «største introduksjonsprogrammene».

Inndelingen følger distribusjonen av deltakere blant kommunene, der den største gruppen er de kommunene som er innenfor 1 kvartil av medianen (33 deltakere). Den nedre enden av distribusjonen har et relativt høyt antall små kommuner som representerer relativt få antall deltakere i introduksjonsprogram, og vice versa i andre enden av skalaen der et lite antall kommuner representerer relativt mange deltakere. Fra den øvre kvartilen er det videre skilt ut de øverste 95. prosentilene. Denne gruppen består av de 20 største kommunene, som i de fleste sammenhenger ikke er sammenliknbare med resten av datasettet og bør derfor ses for seg selv.

Fordeling av kommuner etter deltakere i introduksjonsprogram

	Hele landet	Små introprogram (0-18)	Mellomstore introprogram (19-76)	Store introprogram (77-219)	Største introprogram (220+)
Antall kommuner	411	104	205	82	20
Antall deltakere i intro	26809	1217	7793	9778	8021
Snitt deltakere i intro	65	12	38	119	401

Note: Gjelder kun kommuner som har tilgjengelig data om deltakere i introduksjonsprogram, n=411

Denne inndelingen er noe annerledes enn resten av datasettet da den ikke inkluderer de kommunene som mangler eller ikke har tilgjengelig data på antall deltakere i introduksjonsprogram.

Det er også 44 deltakere i Oslo som er kategorisert som «skjermet» og inngår derfor ikke i bydelene.

Kommunestørrelse som variabel er benyttet for å identifisere forskjeller i svar på spørreundersøkelsen på bakgrunn av kommunestørrelse. Respondentene er inndelt i store, mellomstore og små kommuner, etter SSBs inndeling i kommunestørrelse på bakgrunn av innbyggertall: Små kommuner har opptil 4 999 innbyggere, mellomstore kommuner har mellom 5 000 og 19 999 innbyggere og store kommuner har 20 000 innbyggere eller mer.

